

Nieuwsbrief Suggnomè

Jaargang 3, nr. 2

15 mei 2002

VAN DE REDACTIE

Verantw. Uitg:
Frederik Bullens
Bondgenotenlaan 150/1
3000 LEUVEN
Tel: 016/22 63 88
Fax: 016/22 74 82
Bank: 736-0001066-63
E-mail: suggnome@wvl.be

In dit nummer:

<i>Van de redactie</i>	1
<i>De meezijdige partijdgheid binnen de theorie van Nagy. Interview met Annerie Dillen</i>	4
<i>De andere is er altijd</i>	9
<i>Meezijdig partijdgwerken in Justitieel Wezjns-werk Antwerpen</i>	11
<i>Meezijdige partijdgheid</i>	13
<i>Contextuele hulpverlening binnen penitentiaal kader gezien vanuit de praktijk van een PSD-medewerker Een vertelling</i>	15
<i>Verslagsamenspraak 15 maart 2002</i>	20
<i>Goed om weten</i>	24
<i>Samenspraak 14 juni 2002</i>	27

Het is reeds een jaar dat Suggnomè toelaat dat ik mijn werken in haar schoot uitoefen. Een normale mens is na zo'n tijdsspanne in staat om een balans op te maken. Maar wat is normaal? Wanneer het afgelopen jaar mijn geestesoog voorbijtrekt, blijkt het onmogelijk om de vinger te leggen op de recente ontwikkelingen. Nochtans doe ik als vanouds mijn uiterste best om de zaken te duiden. Gelukkig leidt dit niet tot ontmoediging. Binnen Suggnomè is er een duidelijke visie en daar gaan wij met zijn allen voor. Tot zover geen vuiltje aan de lucht. Wel massa's werk en veel druk, maar de samenleving maak je niet humaner door op je luie krent te blijven zitten, zoveel is duidelijk. En tenslotte koos ik er zelf voor. Een beslissing waar ik trouwens nog geen ogenblik spijt heb van gehad. Zelfs niet op momenten dat het binnen Suggnomè ook niet allemaal rozengeur en maneschijn was. De vermelde onduidelijkheid situeert zich eerder op het vlak van de 'maatschappelijke ontwikkelingen', zoals men dat pleegt te noemen. Wat is er zoal gebeurd dat enige impact kan hebben? Teveel om op te noemen, dat spreekt, en wie zal zeggen of kleine zaken geen grote gevolgen teweegbrengen en omgekeerd? Maar ook ik ontsnap niet aan de Grote Gebeurtenissen, die ik op mijn netvlies opnieuw ont-

moet. Zoals deze die zich afspeelde op 11 september 2001 en de ultieme strijd tussen Goed en Kwaad liet losbarsten, zoals men ons althans wijsmaakt. Het kwaad leek nog nooit zo duidelijk haar gelaat te hebben laten zien: het gelaat van de terrorist. Wat nu precies onder terrorist kan worden verstaan, kan u naar hartelust zelf invullen, een kniesoor die deze vraag te berde brengt. Ondertussen bleven wij vanuit de herstelbeweging pleiten om conflicten niet te polariseren en om de nuance en de dialoog een kans te geven. En stonden wij maar in de woestijn, want daar speelt zich heel wat af, neen, het is in Vlaanderen dat we staan te schreeuwen. Een andere Grote Gebeurtenis lijkt de zaken op haar beurt opnieuw wat gecompliceerder te hebben gemaakt. Een vermeend potentieel fascistisch politicus (een hele mondvol, wat erop wijst dat het niet duidelijk is wat de man nu eigenlijk precies was) werd vermoord in een land dat terug leek te kunnen blikken op een traditie van verdraagzaamheid en goed bestuur.

Meteen werd ik teruggeworpen in de tijd en wel in de periode dat ik de leeftijd van zestien jaar had en de boeken van Stephen King verslond. Eén van die boeken beschreef het verhaal van een helderziende die

had ‘gezien’ dat een opkomend en populair politicus de baarlijke duivel was en de wereld in een ongekend tijdperk van lijden zou introduceren (King ziet het af en toe nogal groots). De vraag die rees was of de helderziende de taak had om de politicus te stoppen en gezien de totale maatschappelijk onbeduidendheid van de helderziende (en waarschijnlijk om de verkoopcijfers de hoogte in te jagen) veranderde King de vraag maar meteen in: ‘is het noodzakelijk om de politicus te vermoorden?’. U raadt het reeds: de vraag werd positief beantwoord en in zijn gekende stijl leidde de auteur het verhaal in een schitterend opgebouwde spanning richting hoogtepunt. De hele tijd bleef ik echter tobben over de ethische problematiek. Het zijn onder meer zulke vragen die me het labirint der waarden hebben ingejaagd, alwaar ik tot op de dag van vandaag rondwaar, en waar ik de Minotaurus tracht te ontkomen door de draad van het herstelrecht te volgen.

Ik betreurde toentertijd eveneens de beperkte paranormale gaven van de held van het boek, want die had toch een en ander kunnen doorzien? Meer bepaald het slot dat ik u uiteraard niet wil onthouden (hoewel ik diep in mijn geheugen moet graven en niet helemaal zeker ben van de details). Beeld u zich de volgende scène in: een grote politieke happening met veel pers. De held probeert enkele malen de duivelse politicus af te schieten, maar het juiste ogenblik komt maar niet. Uiteindelijk wordt hij opgemerkt en moet hij voor de ogen van iedereen op zijn doel afgaan. Inmiddels is de held zelf reeds levensgevaarlijk verwond, maar toch komt hij oog in oog te staan met de nieuwe Hitler. Doch, beste lezer, wat gebeurt er? Op het ogenblik dat de helderziende de trekker wil overhalen, grijpt de politicus één van de kinderen die hem enkele ogenblikken voordien bloemen had aangeboden en houdt het meisje als een levend schild voor zich. Opnieuw een ethisch vraagstuk, u merkt het al, en meteen één waar de helderziende niet uitgeraakt: moet hij er maar op losknallen, dwars door het meisje heen? Tevens laat zijn ‘gave’ hem op dat moment in de steek, je zal het nooit anders zien. Enfin, de man blijft maar aarzelen, wie kent dat niet? (Verliest u niet uit het oog dat hij onderwijl doodbloedt.) En de politie schiet hem definitief aan flarden. Taak niet volbracht, zo lijkt het, en de wereld wacht enkel

hel en verdoemenis. Doch dan komt de aap uit de mouw: een journalist had een foto genomen van de weinig heldhaftige politicus (het zijn ook maar mensen, moet u maar denken) met het meisje voor zich. Deze foto zou de wereld rondgaan en het kiezerspubliek bekeren. God gunt de helderziende dit alsnog te ‘zien’ met zijn laatste blik.

Een mooi verhaal, dat zal u met mij eens zijn. Maar waarom dacht ik er na al die jaren zo fel aan terug? Omwille van de gebeurtenissen, dat is evident. Maar vooral omdat de realiteit een spiegelbeeld lijkt te zijn van het verhaal. Het zou me verwonderen indien de schutter helderziend was. En was de Nederlandse politicus wel de baarlijke duivel of iemand die de hedendaagse politiek hekelde en wou wakker schudden? En hoe reageert het publiek ditmaal?

Eens te meer enkel vragen, maar het was ook niet mijn ambitie om antwoorden aan te bieden. Ik waagde louter een poging om de balans op te maken van een jaar Suggnomè. En ik verzeilde in Nederland (*of all places*), hoe is het mogelijk? Maar nu we daar toch zijn, is het misschien vermeldenswaardig dat ik (zoals elk jaar) het prachtboek van de volksschrijver Gerard Reve heb herlezen, met name ‘De Avonden’. Een evenement dat voor mij persoonlijk al even grote gevolgen kan hebben als de wereldpolitiek. Ook Reve kwam dit jaar trouwens in de actualiteit maar het leverde hem niet de verdiende erkenning op (een les is nooit ver weg, daar zullen we het maar op houden). Men bestempelde het boek al eens als ‘zeer pessimistisch en donker’ en dat zal wel zo zijn, maar precies daarom vind ik het bij uitstek de gelegenheid om eruit te citeren. Staat u me toe voor te lezen uit het slot van het boek, dat (hetgeen ik nu eens wel met zekerheid durf beweren) tot de top van de Nederlandstalige literatuur behoort:

‘Ik leef,’ fluisterde hij, ‘ik adem. En ik beweeg. Ik adem, ik beweeg, dus ik leef. Wat kan er nog gebeuren? Er kunnen rampen komen, pijnen, verschrikkingen. Maar ik leef. Ik kan opgesloten zijn, of door gruwelijke ziekten worden bezocht. Maar steeds adem ik, en beweeg ik. En ik leef.’ Hij liep terug naar de keuken, voltooidde het poetsen en betrad zijn slaapkamer.

‘Konijn,’ zei hij, het konijn op de arm nemend, ‘je straf is ingetrokken, gezien je grote verdiensten voor de zaak.’ Hij zette het dier op de schrijftafel, sloot de gordijnen en begon zich uit te kleden. Toen hij gereed was, trommelde hij zich met de vuisten op de borst en betastte zijn lichaam. Hij kneep in het vel van de nek, in de buik, de kuiten en de dijen. ‘Alles is voorbij,’ fluisterde hij, ‘het is overgegaan. Het jaar is er niet meer. Konijn, ik ben levend. Ik adem, en ik beweeg, dus ik leef. Is dat duidelijk? Welke beproevingen ook komen, ik leef.’

Hij zoog de borst vol adem en stapte in bed. ‘Het is gezien,’ mompelde hij, ‘het is niet onopgemerkt gebleven.’ Hij strekte zich uit en viel in een diepe slaap.

Want wie voelt niet de drang om de ogen soms te sluiten en zich in slaap te laten wiegen? Maar gelukkig hoeven we het niet altijd in Nederland te zoeken en blijkt het thuisfront troost te bieden en een hand te reiken. Zoals bij monde van de Vlaamse zangeres Neeka wiens zilveren schijfje me afgelopen dagen vergezelde op mijn eenzame Leuvense wandelingen. Ik zal volgend fragment wellicht uit de context hebben gerukt en er in lezen wat ik er in lezen wil, maar dat neemt ze me ongetwijfeld niet kwalijk:

*All that we believed in, broke down to just peace-keeping
Let's have a handshake on our heartbreak
Let's have some good faith in our new state
Let's take a walk in the park and wake the dawn in the dark*

U moet er eigenlijk de prachtige stem bij horen, maar de woorden betekenen toch ook iets, zeg nu zelf. Wat kunnen we meer doen dan in het Vlaamse park rondwandelen en een en ander proberen wakker te schudden? En die handdruk, geldt die eigenlijk niet in alle mogelijke relationele contexten? Zo komen we zowaar bij het onderwerp van de nieuwsbrief die u in handen heeft. Of wat had u gedacht?

Het onderwerp van voorliggende nieuwsbrief is de meerzijdige partijdigheid. Vaak wordt met dit be-

grip geschermd, maar wat betekent het nu precies? In het inleidend artikel van Annemie Dillen (aspirant FWO aan de KULeuven) kunt u meer over de theorie van Nagy (want van hem komt het woord) te weten komen. Vervolgens bekijken respectievelijk Stefaan Kaesteker (coördinator forensische unit Dendermonde), met medewerking van Els Goossens (herstelbemiddelaar Dendermonde), en Greet Goethals en Hilde Deboeck (JWA/Markant) hoe slachtofferhulp en justitieel welzijnswerk het concept van meerzijdige partijdigheid in hun werking kunnen integreren. An Schoofs en Ilse Schellaert (justitieassistenten te Brussel) toetsen in hoeverre de meerzijdige partijdigheid ook binnen justitie gestalte kan krijgen. Tenslotte toont Erna Hermans (PSD Dendermonde) aan dat vorm en inhoud elkaar wederzijds beïnvloeden en slaagt zij erin om door middel van de weergave van een fictieve teamvergadering de werkelijkheid zeer dicht te benaderen.

Ik wens u veel leesplezier toe en nodig u graag uit op de Samenspraak van 14 juni 2002. Zoals u weet, biedt dit forum de gelegenheid om het thema dat behandeld werd in de nieuwsbrief op een ontspannen en informele wijze te bespreken. Het inschrijvingsformulier is als vanouds op de laatste pagina van de nieuwsbrief terug te vinden. Het verslag van de vorige Samenspraak is trouwens eveneens in deze nieuwsbrief opgenomen.

Frederik Bullens
Forumwerker

De meerzijdige partijdigheid binnen de theorie van Nagy. Interview met Annemie Dillen.

Op 18 april 2002 organiseerde de vzw Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg (kortweg OSBJ) een themadag met als onderwerp 'Verzoening, vergeving en vereffening'. Professor Roger Burggraeve van de KULeuven zat de succesvolle themadag op een welbespraakte wijze voor. Tijdens zijn betoog liet hij zich af en toe kritisch uit over het standpunt van Nagy (spreek uit als <Notsj> en verwar niet met de hippe zanger 'Shaggy') inzake vergeving. Voldoende aanleiding om hem de nieuwsbrief van Suggnomè als forum aan te bieden. De man bleek niet alleen welbespraakt te zijn, maar ook nog bescheiden en hij verwees ons door naar Annemie Dillen, die op dat vlak meer beslagen zou zijn en als aspirant F.W.O.-Vlaanderen werkzaam is in het Centrum voor Vredesethiek aan de Faculteit Godgeleerdheid van de KULeuven (alwaar ook professor Burggraeve doceert). Annemie Dillen maakte in 2000 haar thesis (licentiaat in de Godsdienstwetenschappen) over de theorie van Nagy, met als titel: "Ongehoord vertrouwen. Het contextuele en intergenerationele denken van Ivan Boszormenyi-Nagy als uitdaging voor ethiek en theologie". (Teneinde de precieze formulering van Annemie Dillen weer te geven werden bepaalde passages uit haar thesis gehaald). Momenteel werkt ze aan een doctoraat waarvan professor Didier Pollefeyt de promotor is en waarvan de titel luidt: 'Geloof in het gezin? Primaire relaties in hedendaagse vormen van gezin en huwelijk als vindplaats van en aanzet tot vernieuwing in fundamentele ethiek, theologie en godsdienstpedagogiek'.

Wie was Nagy?

Ivan Boszormenyi-Nagy werd geboren op 19 mei 1920 in Boedapest (Hongarije). Hij stamt langs vaders kant uit een geslacht van juristen en ook zijn enige broer was rechter. Nagy is opgegroeid binnen een samenleving waar de traditionele

grootfamilie nog een belangrijke rol speelde. Zijn ouders waren Rooms-katholiek, doch hij heeft reeds op vrij jonge leeftijd afstand genomen van de kerk. Zijn christelijke opvoeding heeft, zo beweert hij zelf, zijn denken niet echt beïnvloed. Nagy studeerde geneeskunde en volgde een specialisatie in de psychiatrie. In 1948 emigreerde hij om politieke redenen naar Salzburg en in 1950 kreeg hij een visum voor de Verenigde Staten. In Amerika werkte hij als academicus en psychiater. Hij ontwikkelde een eigen originele benadering in de psychotherapie waarbij vooral het 'intergenerationeel' werken centraal staat. Nagy wordt vaak gesitueerd binnen het systeemdenken.

De term 'meerzijdige partijdigheid' van Nagy is bekend. Hoe kadert dit binnen het geheel van zijn denken?

Net als vele andere critici van het systeemdenken meent Nagy dat het individu te weinig aandacht krijgt binnen de systeemtheorie. Daarom heeft hij tevens individugerichte therapieën, vooral psychoanalyse, geïntegreerd in dit denken. Nagy heeft de ethiek in zijn therapie binnengebracht. Het kernbegrip van de theorie van Nagy is 'relationele ethiek'. De term 'meerzijdige partijdigheid' komt uit het gedachtegoed van Nagy, maar het denken van Nagy is veel uitgebreider. Zijn theorie kan het best beschreven worden als 'contextuele benadering'. Nagy noemt zijn benadering van therapie in zijn boek *Between Give and Take* 'contextuele therapie'. 'Context' heeft voor Nagy een zeer specifieke betekenis. Hij verwijst met het woord naar de dynamische verbondenheid van de mens met zijn betekenisvolle relaties over verschillende generaties (drie of meer generaties, zowel verticaal (de (voor)ouders) als horizontaal (de broers en zussen en aanverwanten). Nagy gaat er van uit dat de werkelijkheid fundamenteel relationeel is. 'Contextueel' kan dus op gelijke hoogte gesteld worden met 'relationeel'. Iedereen is een kind met relaties, zelfs wanneer men 'volwassen' is geworden.

Nagy wil met zijn contextuele therapie de waarheid van het unieke van ieder individu opnieuw

introduceren in de systeemtherapie en een brug slaan naar de individuele therapie door middel van relationele banden en balansen (zo klinken ongeveer zijn eigen woorden). Deze band tussen individuele therapie en systemische gezinstherapie wordt bij Nagy onder andere gelegd door de therapeutische houding van ‘veelzijdige gerichte partijdigheid’ of meerzijdige partijdigheid.

Michielsen, Steenackers en Van Mulligen verwoorden de basis van de theorie helder in het boek ‘Leren over leven in loyaliteit’. (W. Michielsen, M. Steenackers en W. Van Mulligen, Contextuele hulpverlening in de praktijk, in: W. Michielsen, W. Van Mulligen en L. Hermkens (red.), Leren over leven in loyaliteit, 1999, Acco, Leuven, 19-34. Om de basisbeginselen van de theorie van Nagy uit te leggen, verwees Annemie Dillen vaak naar dit boek. Ten einde het interview in de diepte te kunnen voeren en niet enkel over basisbeginselen te moeten praten, werd er dan ook door de interviewer in gegrastuind.) Ieder mens maakt deel uit van een familiaal netwerk van verhoudingen, waarin iedereen met iedereen verbonden is in een dynamische balans van geven en nemen. In deze menselijke relaties zijn vier dimensies te onderscheiden, met name: de feitelijke dimensie, de psychologische dimensie, de interactionele dimensie en de relationeel-ethische dimensie. Deze dimensies kunnen niet los van elkaar gezien worden, ze zijn met elkaar verbonden.

De *feitelijke dimensie* bundelt feiten die het bestaan van een persoon beïnvloeden, zoals ziekte en gezondheid, erfelijke belasting, echtscheiding of dood van een ouder, werkloosheid, ... Binnen de gegeven feiten kan er dus reeds sprake zijn van onrecht. Verdeld onrecht wordt door het leven uitgedeeld. Er is niemand verantwoordelijk voor, maar het kan wel (ten onrechte) op derden verhaald worden en dan is er sprake van vergeldend onrecht.

Vervolgens kan er bekeken worden hoe mensen de feiten en gebeurtenissen in hun leven (of in het leven van voorgaande generaties) verwerkt hebben (*de psychologische dimensie*). De psychodynamische benaderingen, de ontwikkelingspsychologie, de hechtingstheorie, ... kunnen helpen om een beter inzicht te krijgen in deze dimensie.

De derde dimensie, met name de *interactionele dimensie*, is de interactie, de communicatiepatronen

en de onderlinge beïnvloeding tussen deze mensen. Deze dimensie is vooral uitgewerkt door het systeemdenken en de communicatietheorie.

De tweede en derde dimensie helpen om mensen te begrijpen. De vierde dimensie (de *relationele ethiek*) is nodig om mensen te motiveren tot verandering. En dit omdat mensen uiteindelijk ten diepste bewogen worden door recht en rechtvaardigheid. Het gaat ter zake echter om recht in de verhouding, hetgeen iets anders is dan de rechtspraak in de samenleving.

Wat kunnen we dan precies verstaan onder ‘recht in de verhouding’?

Het gaat in eerste instantie niet om een van buitenaf (door de kerk, wetgever, moraal of cultuur) opgelegde norm, maar wel over de intrinsieke rechtvaardigheid van de existentiële relaties, die uiteindelijk bepaald worden door de balans van geven en ontvangen binnen die relaties. Naast het begrip loyaliteit, is ‘de balans van geven en nemen’ één van de kernwoorden binnen de relationeel-ethische dimensie. Een ‘rechtvaardige relatie’ is een relatie waarin – op lange termijn – een evenwicht bestaat tussen wat we investeren en wat we van de ander ontvangen, waarin met ons rekening gehouden wordt en wij met de noden van de ander rekening houden. In zo’n relatie ontstaat vertrouwen in de ander en zijn we zelf betrouwbaar. In eerste instantie doet de balans zich voor in het gezin, waar de leden existentieel loyaal zijn ten opzichte van elkaar. Door zorg te geven aan elkaar verdient men recht op zorg van anderen voor ons: ‘gerechtigde aanspraak’ of verdienste. Het is belangrijk in te zien dat kinderen, hoe klein ook, iets terugdoen voor de zorg en de aandacht die ze van de ouders ontvangen. Bovendien bestaan er verdoken vormen van geven, waardoor de loyaliteit niet altijd op het eerste zicht duidelijk is.

Waar het kind echter geen betrouwbaarheid ontmoet in zijn relaties, wordt het daardoor destructief gerechtigd: het krijgt hierdoor als het ware het recht om anderen te wantrouwen en af te wijzen, het recht om herstel te eisen bij anderen voor wat het vroeger is aangedaan, om wraak te

nemen zelfs. Als het kind zich op dit recht beroept, zal het als volwassene zijn relaties met anderen (met de partner, kinderen, onschuldige derden) belasten met dit wantrouwen en die kwaadheid, waar die anderen dit niet verdiend hebben. Op die manier wordt opnieuw onrecht veroorzaakt. Als mensen elkaar mishandelen, onrecht aandoen, dan betekent dit meestal dat ze iemand de rekening presenteren voor het onrecht dat ze zelf in hun eigen leven hebben ervaren. Ze willen alsnog hun recht krijgen en doen daarmee anderen tekort.

Hoe kan deze kringloop van onrecht doorbroken worden?

De eerste stap om uit deze destructieve, vernietigende spiraal te ontsnappen is erkenning. Elke misdadiger, elke agressieve partner of ouder was ooit een klein, kwetsbaar kind, dat op zijn eigen – vaak voor volwassene onzichtbare – manier een goed en lief kind probeerde te zijn. Elk kind heeft gegeven, geïnvesteerd, geprobeerd te voldoen aan zijn omgeving. Nadat steeds opnieuw bleek dat dat een onmogelijke zaak was, haakten ze af, de één al vlugger dan de ander. Erkenning voor dit diep verborgen gekwetste kind betekent dat dit kind als volwassene zijn eigen verhaal kan vertellen en hierin wordt gehoord. Erkenning geven betekent: zien wat iemand gegeven heeft in de balansen van zijn relaties, wat door anderen niet ontvangen kon worden, maar ook zien waar iemand is tekortgekomen en – gedaan. Erkenning onderscheidt zich wezenlijk van complimenten geven, waardering of positief heretiketteren. Erkennen is recht doen aan het wezenlijke bestaan en dit bevestigen.

Erkenning geven voor wat iemand gegeven heeft en voor het onrecht dat iemand werd aangedaan, betekent zeker niet dat die ‘groot gelijk’ krijgt. Een contextuele hulpverlener zal zich achtereenvolgens en beurtelings aan de kant stellen van de belangen van alle betrokkenen, ook de niet-aanwezigen. Hij zal dus de meerzijdige partijdigheid als basishouding aanmeten. Meerzijdig partijdig zijn betekent begrip kunnen opbrengen voor wat elke persoon in zijn context geïnvesteerd heeft of niet durfde ontvangen. Mensen in moeilijkheden vragen hulpverleners om hun ‘gelijk’, maar in hun diepste binne-

ste verwachten ze dat die mee zorg zullen dragen voor hun belangrijke relaties.

Vervolgens gaat de hulpverlener samen met de cliënt actief op zoek naar verborgen bronnen van vertrouwen en restjes betrouwbaarheid, hoe klein ook. In welke relatiebalansen is opnieuw beweging te krijgen? Waar kan een klein stapje gezet worden in de richting van het investeren van vertrouwen. Op deze wijze kan aan het proces van exoneratie, ook wel ontschuldiging genoemd, gewerkt worden. Exoneratie is een belangrijk scharnier in het contextuele proces. Het heeft niets te maken met ‘vergeten’ of met verontschuldigen. Het betekent wel dat een partij echt gaat begrijpen wat bijvoorbeeld een ouder meemaakte. Zijn wrok kan zich omzetten in verdriet, begrip en de vreugde eindelijk gepraat te hebben. Het is belangrijk op te merken dat er respect en geduld bij het gehele proces geboden is en het werkproces soms beter vertraagd en bevroren wordt.

Exoneratie moet onderscheiden worden van ‘verontschuldiging’. Eerst moet de cliënt voldoende erkenning gekregen hebben voor het eigen onrecht, en moet de ‘schuld’ van de ander duidelijk omschreven worden. Het begrip voor de ander mag immers niet het erkennen van het onrecht in de weg staan. Pas daarna kan er van ontschuldiging sprake zijn. Het werken met verdienste van de cliënt is tevens een cruciaal aspect: contextueel denken is gericht op het initiëren van daadwerkelijke actie, waar de cliënt zelf de verantwoordelijkheid en dus (bij welslagen) de verdienste van draagt. Het gaat dus niet alleen om beleving en gevoelens, maar ook en vooral om acties. Door actie te ondernemen, bouwt iemand verdienste op en draagt hij bij tot constructief recht, waardoor het patroon van destructief recht wordt afgebouwd.

Nagy werkte dus een therapie uit. Is zijn gedachtegoed ook bruikbaar voor niet-therapeutische doeleinden?

Het denken van Nagy kan niet alleen binnen de psychotherapie nieuwe impulsen aanbieden voor

de hulpverlening. Het kan op heel wat terreinen worden toegepast. Vooral binnen het maatschappelijk werk en de pedagogiek wordt Nagy's denken meer en meer als een uitgangspunt genomen. Binnen de pastorale zorg zijn er ook steeds meer pastores die vertrouwd geraken met de contextuele therapie en van daaruit hun geestelijke begeleiding opbouwen.

Nagy combineert immers niet enkel de individuerichte psychotherapie en de systeemgerichte gezinstherapie, hij overschrijdt die. Nagy integreert ook aspecten uit de sociologie, uit de medische wetenschap, uit de rechtswetenschap, uit de ethiek, uit de filosofie, enzovoort in zijn denken. Zijn 'contextuele therapie' is dus enerzijds door vele verschillende domeinen beïnvloed, maar kan anderzijds ook voor heel wat verschillende domeinen verrijkend zijn.

Met het risico dat men bepaalde ideeën van Nagy gebruikt die in het eigen kraam passen?

Mensen die veel met het contextueel denken bezig zijn in theorie en praktijk zullen soms vraagtekens durven plaatsen bij de manier waarop dit denkkader wordt voorgesteld in andere contexten. Ze zullen meer nuances willen aanbrengen. De theorie van Nagy is immers complex. Maar toch is het belangrijk dat de ideeën van Nagy niet enkel binnen de therapeutische wereld gebruikt worden. Daarvoor zijn ze te waardevol. Bovendien waarborgt het intellectueel begrijpen van de theorie van Nagy nog niet dat ze op correcte wijze in de praktijk wordt aangewend. Degene die ze wenst toe te passen moet de ideeën doorleven.

Uiteraard mogen we ook niet blind zijn voor de gevaren van een oppervlakkig gebruik van de theorie. Een risico is dat het contextueel werken tot een normerende benadering verwordt, die te veel uit is op verbinding, maar de mensen te weinig steunt in hun autonomie. Mensen kunnen met andere woorden aangesproken worden op hun verantwoordelijkheidsgevoel, maar niet de middelen hebben of krijgen om daadwerkelijk verantwoord te handelen. Men heeft dan teveel aandacht voor de externe norm, in plaats van binnenin een snaar te raken..

De contextuele therapie concentreert zich op de familiale relaties. Wat met de relaties met derden, zowel nabije derden als onbekende medemensen met wie men te maken krijgt in het leven van alledag?

De contextuele therapie is vooral gericht op concrete acties die mensen kunnen ondernemen en die zo hun situatie veranderen. In die zin hoeft men niet uitsluitend actie te ondernemen in hechte relaties. Uiteraard zijn deze cruciaal, maar de verdienste kan ook verworven worden door relaties met mensen die verder af staan anders aan te pakken.

Moet men om met de ideeën van Nagy te werken rechtstreeks met de andere familieleden werken?

Neen. Het is mogelijk om met één partij *in concreto* te werken. Men kan in de begeleiding de andere partijen (familieleden) betrekken, maar op een abstract-theoretische manier. Ook is het mogelijk om de huidige verdienste of het huidige onrecht in het leven van de cliënt te erkennen, zonder dat men gaat zoeken naar de verdienste of het onrecht uit de kindertijd. Het is wel aangewezen om de persoon in kwestie door te verwijzen naar de hulpverlening die wel met de andere familieleden kan werken, indien men de cliënt bewustmaakte van de familiale problematiek.

De slachtoffer – dader bemiddeling kan dus de meerzijdige partijdigheid terecht in het vaandel dragen?

Ja. De meerzijdige partijdigheid zit in de structuur van de bemiddeling voor een deel reeds ingebakken. In die zin is de slachtoffer – dader bemiddeling vernieuwend in de hantering van strafrechtelijke conflicten. De bemiddelaar kan de dader in zijn eigen slachtofferrol erkennen, maar kan hier een duidelijke grens aan stellen: het belang van het slachtoffer in het concrete dossier. De bemiddelaar kan het slachtofferverhaal van de dader dus afronden, samenvatten en aan het slacht-

offer in het dossier overbrengen. Tegelijkertijd kan hij de dader aanspreken op het nemen van verantwoordelijkheid ten aanzien van het slachtoffer en ten aanzien van de medemensen met wie hij te maken heeft in het dagdagelijkse leven.

Wanneer de bemiddelaar duidelijk tracht te maken dat men medemensen door middel van het principe van het destructief recht ten onrechte benadeelt, dan verwoordt de bemiddelaar ook de betekenis van de rechtsstaat. Is de maatschappij één van de partijen die men meerzijdig benadert?

Inderdaad. Waarom zou de maatschappij geen partij zijn in het strafrechtelijk conflict? De samenleving heeft recht op een basisveiligheid en bescherming. Individuen die het niet zo nauw nemen met de rechten van anderen mogen en moeten door maatschappelijke instanties terecht gewezen worden.

Dit betekent echter tezelfdertijd dat de bemiddelaar ook afstand moet kunnen nemen van de partij 'maatschappij'. De dader moet kunnen spreken over het onrecht dat hij in de maatschappij heeft ondergaan. Wie de hedendaagse politiek volgt of de sociale geschiedenis erop naslaat, zal moeilijk kunnen volhouden dat de maatschappij alleszalmakend is of beleidsmakers nooit fouten maken.

De maatschappij dus ook als criminogene of criminaliteitsveroorzakende instantie durven betrekken?

Ja. De bemiddelaar kan erkennen dat het niet evident is om in de wereld van vandaag te leven. En dan precies wijzen op de verdienste van de personen die niettegenstaande de negatieve maatschappelijke ontwikkelingen toch iets proberen te maken van het leven en er verantwoordelijkheid voor opnemen. Uiteraard is de maatschappij niet gelijk te stellen met een persoon, een individu. Maar het basisprincipe is wel hetzelfde: ze kan zowel slachtoffer als dader zijn, de realiteit is nooit zwart-wit. Iedereen draagt

een dosis aangedaan onrecht met zich mee, het verschil zit hem in hetgeen men ermee doet. Het zou verbazing wekken indien men zou blijven verdedigen dat iemand in de samenleving zich zonder meer op anderen kan verhalen.

Men moet dus eigenlijk de idee van een rechtsstaat en van justitie kunnen overbrengen, zonder dat men blind of doof is voor de huidige malaise van de democratie of van justitie. Precies het bespreekbaar maken van de problemen die men heeft met de politie- en justitiehervorming kan bijdragen tot de oplossing ervan. Een samenleving kan niet zonder justitie. Maar er zijn ook een aantal tekorten in het systeem zelf. Een samenleving kan weliswaar niet zonder justitie, maar justitie op zich kan niet voor rechtvaardigheid zorgen (dat is immers een relationeel gegeven). Bij de slachtoffer – dader bemiddeling botst men hier op een zekere tragedie die met de maatschappelijke instituties samenhangt. En toch moet er gehandeld worden.

Dat lijkt me een waardige slotzin. Bedankt voor het interview.

Geen dank.

Frederik Bullens
Forumwerker

De andere is er altijd!

Iedere hulpverlener kiest gemakkelijk voor de voor hem zittende cliënt, gaat werken in functie van zijn cliënt. Het is verbazend hoe snel men de context, de anderen, de tegenpartij vergeet. Op zich kan je het een normaal fenomeen noemen. Bewustwording van dit gegeven, oog hebben voor de ruimere context dan de hulpverlener-cliëntdyade en dit meenemen in een waardevolle begeleiding vereist vorming en training. De meerzijdige partijhouding vereist immers aandacht voor alle partijen aanwezig in het verhaal en dit met de juiste afstand en betrokkenheid.

Als medewerker van slachtofferhulp is dit net één van de moeilijkste opdrachten. De naam en de positionering, ondermeer met belangenverdediging als opdracht, creëert de perceptie en verwachting van kiezen voor het slachtoffer. Rest de vraag: “Wat is kiezen voor het slachtoffer?”.

HET CONFLICT

Een misdrijf is bijna altijd een conflict tussen meerdere personen. De pijn bij de slachtoffers wordt mee veroorzaakt door het besef dat een mens bewust die ellende aan jou heeft aangedaan. Vanuit het conflict is de andere er altijd. Conflicthantering en oplossing vraagt beiden. De andere is er dan ook altijd. Omgaan met het misdrijf omvat dan ook omgaan met de andere. Het expliciteren van deze interactie, op zoek naar balans tussen het ik van de ene partij en het ik van de andere partij, het wij in conflict, binnen een context, leidt tot groei. Het aanwezig stellen van de andere is dan ook altijd een voorwaarde.

De weerstanden bij slachtoffers, zijn omgeving, zelfs bij hulpverleners zijn vaak legio. Het bewust maken van die weerstanden is een stap naar hantering.

DE VERWERKING

Misdrijven hebben soms invloed op de identiteit van slachtoffers, vaker op hun referentiekader, hun waarden en overtuigingen, hun cognitieve schema's en hun egofunctioneren. De meest voor de hand liggende waarden en overtuigingen die gestoord worden zijn deze over de rechtvaardige wereld, de veilige wereld, over vertrouwen hebben in mensen, over controle hebben, over het eigen leven. De impact van het misdrijf op deze waarden uit zich heel vaak op gedragsniveau. Het slachtoffer reageert angstig, verdrietig, agressief en vaak repressief op wat gebeurd is. Hij gaat op zoek naar herstel, herstel van controle, herstel van gevoelens van veiligheid en vertrouwen. Hij gaat op zoek naar recht en rechtvaardigheid. Er is veel “genomen” door de andere (de dader) van het slachtoffer. Dit zet de tendens bij het slachtoffer om ook veel terug te nemen, niet enkel van de dader, maar van allen aanwezig in de context. Het slachtoffer verwacht dat politie en justitie correct maar streng en rechtvaardig gaat optreden, wat vaak vertaald wordt in een roep om een strengere straf, om boetedoening, soms tot financieel herstel. Voor een slachtoffer omvat de misdaad ook de dader. Beiden zijn slecht, moeten beoordeeld en veroordeeld worden. “Neem van hem weg, hij heeft dit ook mij aangedaan!”

Het slachtoffer verwacht dat de begeleider hierin meegaat, dat hij kiest voor hem, met zijn verhaal. Het inbrengen van de anderen, inclusief de tegenpartij is dan ook een moeilijke klus. De eerste vraag die dan steeds opduikt is de vraag naar het correcte moment. Binnen een therapeutische benadering van de verwerking is de factor tijd inderdaad belangrijk. Een juiste timing van interventies, zeker van verbindende interventies, is van groot belang. Het stilstaan bij het slachtoffer en zijn verwerking, het hieraan erkenning geven is prioritair. Wanneer de tijd gekomen is voor het binnenbrengen van de andere partij, wordt echter gekozen door het slachtoffer, niet door de begeleider! Anderzijds is de doelstelling en de verwachting van de begeleider heling en herstel door verantwoorde actie van het slachtof-

fer. De houding van de begeleider is dan ook belangrijk, mag zeker niet onderschat worden. Hij geeft empathische erkenning aan de reacties van het slachtoffer, maar gaat er niet in mee. De begeleider vertrekt vanuit de idee van meerzijdige partijhouding, anders krijg je heling op de rug van een ander, vergroot je het destructief recht van het slachtoffer, het recht om te nemen en veroorzaak je verdere onbalans tussen geven en nemen. Een goede houding geeft aan het slachtoffer erkenning, uiteraard het recht om te nemen, maar ook het recht om te geven, met heling en herstel als doel.

De impact van een misdrijf situeert zich meestal op het vlak van waarden, overtuigingen en identiteit. Doorheen de uitingen op gedragsniveau krijg je echter vaak inkijk op de gekwetste waarden, op de aangetaste identiteit. De essentiële vragen van een slachtoffer zijn waaromvragen, zingevingvragen, vragen naar het bewustzijn van de aangerichte schade door tegenpartij, vragen naar schuld, spijt en wroeging, vragen naar het kunnen en durven vergeten, vragen naar herstel. Dit zijn vragen op overtuigingsniveau. Het gedrag maakt plaats voor de waarden, de visie en de identiteit. Het gaat over de waarden en de identiteit van alle partijen. Samen met het slachtoffer zoeken naar antwoorden op deze vragen, stelt de andere partij aanwezig en zorgt voor verandering in de interacties. Samen kan er op zoek gegaan worden naar hulpbronnen om de essentiële vragen te beantwoorden. Dit leidt zo naar de andere partij waarmee men door het conflict verbonden is. De idee van vragen stellen aan de andere partij, soms in rechtstreekse communicatie, kan dan rijpen bij het slachtoffer. Beiden worden dan aangesproken op hun ik, hun eigen identiteit, op het wij verbonden door conflict en op hoe dit waardevol herstellen. Dit leidt tot eigen leiderschap in herstel.

De dochter van Fons is gestorven in een verkeersongeval. Tegenpartij wordt in afwachting van het proces vrijgelaten. Telkens tegenpartij contact neemt met Fons reageert hij furieus. Brieven worden gescheurd, telefoons worden onmiddellijk verbroken. Dan volgt er een stilte. Op

het proces zwaait Fons een foto van zijn dochter in de richting van de dader en vraagt hem haar nooit te vergeten. Maanden later deelt hij mij mee dat hij of sommige van zijn familieleden regelmatig krantartikels of andere boodschappen naar de andere partij sturen, meer nog hij heeft uitgezocht waar en hoe hij leeft. Soms gaat hij er voorbij rijden. Hij heeft immers de drang om het hem eens allemaal goed te zeggen. Later volgen de vragen: "Zou hij er nu zijn lessen uit getrokken hebben? Zou hij nog denken aan het ongeval? Zou hij weten en beseffen wat hij heeft aangericht?..."

De andere partij is steeds aanwezig geweest.

CULTUUR

Het kunnen praten met de tegenpartij hoort echter nog niet tot de afhandelingscultuur. Mensen reageren verbaasd als men ontdekt dat dit kan. Met het meer bewust worden door de samenleving en het slachtoffer van de rechten van het slachtoffer groeit er een wens tot grotere betrokkenheid op afhandeling en parallel daarmee groeien de mogelijkheden om betrokken te worden. Slachtofferhulp heeft hierin steeds zijn rol gespeeld. Het assertief maken van het slachtoffer, het stimuleren van actieve participatie aan het verhaal na de feiten, het informeren over rechten en het begeleiden naar keuzes en mogelijkheden zijn evenveel opdrachten voor slachtofferhulp. Door de goede ervaring met en de betrokkenheid op de lokale bemiddelingsdienst, door de positieve feedback van slachtoffers, wordt het aanbod van alle bemiddelingsvormen meer en meer directiever en vlugger gedaan. Dit aanbod wordt fundamenteel mee opgenomen in de informatietaak van slachtofferhulp. Het op deze manier hanteren van de meerzijdige partijhouding lijkt het verwerkingsproces nooit te storen. In tegendeel, door de interactie van de rationale van de informatie met het verwerkingsproces, wordt de reflectie over de andere partijen constructief ingebouwd. Meer nog, deze aanpak lijkt de verwerking te stimuleren. De ervaren resultaten en effecten na bemiddeling worden door heel wat slachtoffers als positief geëvalueerd. Het onmiddellijk zetten van dit kader en deze methodiek draagt bij tot een cultuur, tot een context, waarbinnen de verwerking kan plaatsvinden.

Bemiddeling wordt dan ook een stimulans tot verwerking, iets wat spijtig genoeg slechts vaag in de bemiddelingsovereenkomsten terug te vinden is.

Zelfs als het slachtoffer op dit onmiddellijk binnenbrengen van de partijen afwijzend en met heel wat weerstand reageert, creëert het een opening in een latere fase van het proces, wanneer de vragen op niveau van overtuigingen en waarden verschijnen. Hiermee wordt ook duidelijk dat integrale slachtofferzorg anders is dan therapie.

Dergelijke aanpak doet ook appèl op het persoonlijk initiatief, de persoonlijke assertiviteit en creëert mogelijkheden tot constructief herstel. De responsabilisering van het slachtoffer wordt een feit. De argumentatie en motivatie om deel te nemen aan het bemiddelingsproces wordt hier gevoed vanuit rationele overwegingen, meer dan vanuit emotionele.

EVOLUTIE

De evolutie van het integreren van de houding binnen een begeleidingsproces naar het actief aanbieden van deze hulpbron voor het bereiken van het doel: herstel, heling en conflictoplossing, spiegelt de fundamentele wens van het slachtoffer. De bereikte effecten en resultaten verdienen verdere studie, dialoog en overleg. Anderzijds voedt deze evolutie de kans op ontwikkeling van bemiddelingstechnieken en van een nieuwe afhandelingscultuur. Tenslotte blijft er de nood aan verder exploratie van deze houding naar slachtoffers toe, evenals de training in het aanwezig stellen van alle partijen. “De dader is”; is geen evidentie.

Stefaan Kaesteker
Coördinator forensische unit Dendermonde
m.m.v. Els Goossens
Herstelbemiddelaar Dendermonde

Meerzijdig partijdig werken in Justitieel Welzijnswerk Antwerpen

Justitieel Welzijnswerk Antwerpen ligt op 5 minuten wandelafstand van de ‘Begijnenstraat’ alom gekend omwille van het nummer 42 : de gevangenis. Vanuit het Centrum Algemeen Welzijnswerk Marikant begeleidt JWA hier, in nauwe samenwerking met de Psychosociale Dienst, gedetineerden in de moeilijke en onzekere situatie die de aanhouding en opsluiting met zich meebrengen. Buiten de gevangenis wil JWA iets betekenen voor hun naastbestaanden. Zij worden immers willens nillens meegeleurd in de wirwar van het strafproces en dragen er mee alle gevolgen van. JWA wil deze mensen op vrijwillige basis helpen bij het verduidelijken van vragen, wensen, noden met betrekking tot hulp- en dienstverlening en wil ervoor zorgen dat zij de weg naar bestaande hulp- en dienstverlening vinden.

Is ‘meerzijdige partijdigheid’ voor JWA dan het ‘werken met verschillende partijen’ ? Ja en neen. Het kan boeiend, aanvullend zijn, contacten te hebben met gedetineerden, partners, ouders, kinderen, vrienden (een deel onder hen vaak ook rechtstreeks slachtoffer van het misdrijf) maar meerzijdig partijdig werken, kan evengoed met slechts één partij bv. de gedetineerde.

Als een gedetineerde JWA om hulp vraagt, hebben wij de opdracht daar iets zinvol mee te doen. Respect voor zijn verdriet en zorgen, voor zijn versie van de feiten, voor de problemen zoals hij die ziet, kenmerkt de basishouding van elke JWA-medewerker, die vertrouwen tracht te schenken en te verdienen. De meeste begeleidingen vangen dan ook aan bij «Wat betekent het voor jou om aangehouden te zijn?» en zetten voorzichtig aan om na te denken over «Wat zou dit nu voor de anderen rond jou betekenen?»

Dit vraagt veel tijd en tegelijk een alertheid van jezelf als JWA-begeleider. De ‘dader’ tracht je immers in zijn kamp te sleuren met zijn «Begrijp toch wat mij is aangedaan!» en met zijn «Ocharme ik-

ke». Hij tracht je te verleiden tot uitspraken over en tot het beschuldigen van de andere partijen. Uitdrukkelijk partij kiezen voor je cliënt tegen alle anderen rondom hem, schendt een steeds blijvende loyaliteit die hij toch met die anderen heeft. Als je hierin meestapt, ontnem je jezelf mogelijke latere stappen naar herstel of verzoening. Het maakt je uiteindelijk onbetrouwbaar!

Onder meerzijdig partijdig werken in detentie-context verstaan wij de kunst om het verhaal van de gedetineerde zijn waarde te geven maar ook het standpunt van de anderen in zijn waarde te laten. Dit veronderstelt dat je als begeleider een brede kijk hanteert. Je moet aandacht hebben voor de verschillende betrokkenen in het verhaal van je cliënt en je moet ze kunnen vasthouden zonder er onmiddellijk iets mee te doen, zonder er onmiddellijk op te repliceren. Op het geschikte moment tracht je deze anderen plaats te geven in de gesprekken met je cliënt. Belangrijk hierbij is dat je als begeleider het tempo van de cliënt volgt. Het heeft geen zin te forceren. Dit bleek bv. in de begeleiding van Mia, opgesloten voor zedenfeiten op haar kinderen. Er was te veel aandacht voor de kinderen en er was te weinig tijd en ruimte om haar eigen slachtofferschap te durven brengen. Uiteindelijk was geen van beide partijen gelukkig : Mia had het gevoel dat het allemaal te snel ging, de kinderen konden niet begrijpen dat de JWA-begeleider elke week met moeder een gesprek wilde hebben.

Wij ervaren dat eigen leed, opgekropt verdriet en een eigen misbruikverleden vele cliënten blind maakt voor het leed dat ze hun directe omgeving en hun slachtoffers aandoen. Pas als ze eerst veel aandacht voor zichzelf hebben gehad, kunnen ze 'zien'. Zo verliep de begeleiding van Igor, opgesloten voor een gewelddadige verkrachting op een kind. Hij deed een enorm appèl op JWA, elke week was er een oproep via een rapportbriefje, elke week ging de JWA-begeleider bij hem langs. Lange tijd mocht deze steeds opnieuw horen wat voor een sukkelaar hij was en hoe zo'n kind daar nu toch van afgezien zou kunnen hebben. De 600.000 Bf schadevergoeding die werd geëist was 'geldstroperij' en

'uitzuigerij'. Zijn moeder en vriendin maakte hij voortdurend zwart. Toch is het gelukt om tijd te maken en geduld op te brengen voor Igors gewee-klaag. Geleidelijk leerde hij inzien dat moeder haar best deed een goede moeder te zijn ondanks het misbruik dat er in het verleden tegen hem was geweest. Hij leerde begrijpen dat het slachtoffertje nood had aan therapie omdat hij het bij zichzelf (h)erkende en hij legde zich neer bij de schade-eis.

Eens de eigen moeilijke levensgeschiedenis of eigen slachtofferschap plaats heeft gekregen in de begeleiding, kan verdriet worden overgedragen op het verdriet van het slachtoffer. Eens de dader begint te zien wat hij met zijn misdrijf anderen aandoet, groeit vaak het gevoel dit goed te willen maken. Zo groeit mogelijk opnieuw 'zin' om het leven een positieve invulling te geven. Dit groeiend gevoel van verantwoordelijkheid voor het eigen leven en voor dat van anderen met de cliënt mogen bereiken, geeft je als begeleider een extreem gevoel van «Dit is erg zinvol geweest!»

Eén ding is duidelijk als hulpverlener moet je hiervan doordrongen zijn. Meerzijdig partijdig werken moet doorleefd zijn, anders werkt het niet!

Greet Goethals
Hilde Deboeck
JWA/Markant

Meerzijdige partijdigheid

Vanuit ons werk als justitieassistenten, die instaan voor de begeleiding van daders die voorwaardelijk vrijgesteld, voorlopig vrijgesteld en vrijgesteld zijn op proef voelden we ons rechtstreeks aangesproken door dit thema. Veelal stellen we immers vast dat de idee leeft dat dit aspect binnen onze begeleiding niet aan bod komt, aangezien we louter met de dader werken.

De stelling dat wij louter met de dader werken klopt natuurlijk wel. Binnen de Dienst Justitiehuisen wordt er, voor wat betreft onze werkwijze, duidelijk gesteld dat de begeleider van de dader bij voorkeur geen rechtstreeks contact opneemt met het slachtoffer. Deze werkwijze berust op een sterk onderbouwde visie, dewelke we in het eerste deel van dit artikel verder zullen uitwerken. Het niet opnemen van contact met het slachtoffer betekent voor ons geenszins dat het slachtoffer afwezig blijft binnen de begeleiding. In het tweede deel van het artikel zullen we dan ook trachten, de manier waarop we het slachtoffer binnen een begeleiding in beeld brengen, weer te geven.

Zoals we hierboven reeds vermeldden wordt er vanuit onze dienst gesteld dat de justitieassistent, die instaat voor de begeleiding van de dader, bij voorkeur geen rechtstreeks contact opneemt met het slachtoffer. De motivatie daartoe situeert zich op een drietal vlakken.

- Een eerste en voor ons een elementaire motivatie vloeit voort vanuit het feit dat wij werken met een welomlijnde opdracht, binnen een welbepaald mandaat. Zo zijn we bijvoorbeeld belast met de maatschappelijke begeleiding verbonden aan de voorwaardelijke invrijheidstelling van dader X. Dit mandaat -en opdrachtgericht werken komt naar voren in de rolverklaring van de justitieassistent en de afbakening van deze rol binnen een begeleiding. Het vormt een essentieel onderdeel en is permanent aanwezig.
- Een tweede gegeven waarop deze visie berust, is het feit dat wij als justitieassistenten gebon-

den zijn aan het beroepsgeheim, weliswaar met een meldingsplicht naar welbepaalde derden toe (bv. onze opdrachtgever, gerechtelijke instanties). Aangezien we gebonden zijn door dit beroepsgeheim, en meestal geen enkel mandaat hebben om ook contact op te nemen met het slachtoffer, is dit alleen al louter vanuit dat perspectief bekeken uitgesloten.

- Een laatste factor, dewelke voor ons erg belangrijk is in deze werkwijze, is het feit dat wij niet beschikken over enige informatie met betrekking tot het slachtoffer. Dat betekent dat we geen middelen hebben om een inschatting te kunnen maken van hun gevoeligheden, hoe zij kijken naar de dader, de feiten, de gevolgen die er voor hen waren, ... Zo kunnen we wanneer een slachtoffer ons telefonisch contacteert bijvoorbeeld niet inschatten of die persoon wel degelijk het slachtoffer is, wat hun vraag en verwachting is, ... Bovendien is het zo dat de tijdsperiode tussen het moment waarop de feiten worden gepleegd en het ogenblik waarop wij met de begeleiding van start gaan meestal vrij ruim is. Het is dan ook zeer moeilijk voor ons in te schatten wat de gevoeligheden van het slachtoffer op dat ogenblik zijn, die invloed is bovendien ook nog vrij persoonsgebonden.

Deze visie en de daaruit voortvloeiende werkwijze sluit natuurlijk niet uit dat slachtoffers ons soms telefonisch contacteren. Op dat ogenblik zullen we hen eveneens onze rol verklaren en hen voorts doorverwijzen naar de collega's van de Dienst Slachtofferonthaal, waarmee er dan zeker samenwerking mogelijk is.

Zoals we al stelden in de inleiding betekent deze visie voor ons niet dat het slachtoffer niet in beeld wordt gebracht binnen de daderbegeleiding. Binnen die daderbegeleiding hebben we drie opdrachten, nl. de reïntegratieopdracht, de opdracht met betrekking tot de feiten en de opdracht met betrekking tot de voorwaarden. Het is vooral in het kader van die twee laatste opdrachten dat het slachtoffer zal aan bod komen.

We gaan daarbij trachten het slachtoffer, dat altijd indirect aanwezig is, op een directe en actieve manier in beeld te brengen.

Zo zullen we bij de start van de maatschappelijke begeleiding veel aandacht besteden aan de beleving door de dader van de feiten en de gevolgen die er voor hem waren. Het herstelgericht werken spitst zich op dat ogenblik in eerste instantie toe op de dader en dat met als doel het opbouwen van een vertrouwensrelatie. Volgens ons kan er bij de dader immers slechts een opening worden gemaakt naar het slachtoffer toe, indien hij zichzelf erkend en gehoord voelt in zijn daderslachtofferschap. Deze erkenning betekent voor ons echter geen goedkeuring van de feiten.

De volgende stap die we zetten binnen de begeleiding is gericht op het in beeld brengen van het slachtoffer. Dat zullen we in de eerste plaats doen door onze dader te bevragen: "ziet hij het slachtoffer?". Indien hij dat doet zullen we gaan peilen naar zijn houding en de mate waarin hij de gevolgen, die er voor het slachtoffer zijn geweest, kan aanvoelen.

Naast voorgaande aspecten is er binnen de begeleiding ook het werken met slachtoffergerichte voorwaarden, zoals daar zijn het betalen van de burgerlijke partij, een contactverbod, ... Vanuit onze rol als justitieassistent zijn wij bevoegd voor de opvolging en het werken met de begeleidingsvoorwaarden, zoals bv. het betalen van de burgerlijke partij. Met betrekking tot een dergelijke voorwaarde zullen we trachten de dader te motiveren om zo vlug mogelijk concrete stappen te zetten op dat vlak en deze voorwaarde voor alle betrokken partijen een haalbare invulling te geven. Binnen een begeleiding is dit een doelstelling, dewelke we op een zo kort mogelijke termijn trachten te realiseren.

Naast de begeleidingsvoorwaarden krijgen daders soms ook nog politionele voorwaarden opgelegd. Een verbod om contact op te nemen met het slachtoffer, of bv. in door het slachtoffer bepaalde gebieden te komen, wordt bij de start van een begeleiding besproken met de dader. De directe

controle van deze voorwaarden is een taak voor de politiediensten. Op langere termijn kunnen dergelijke voorwaarden wel een middel worden om het slachtoffer en diens houding en beleving in beeld te brengen. Zo kan de vraag worden gesteld of de dader weet waarom het slachtoffer geen contact meer wil.

Als we een zicht hebben op hoe de dader kijkt naar zijn slachtoffer en de slachtoffergerichte voorwaarden een werkbare invulling gekregen hebben, kunnen we van start gaan met de volgende stap in het methodisch proces van de daderbegeleiding. Vertrekkend van waar de dader staat, zullen we hem motiveren zijn aandeel en verantwoordelijkheid op te nemen in een herstelgerichte visie naar het slachtoffer. Het betalen van de burgerlijke partij is bijvoorbeeld een heel concrete stap in het opnemen van die eigen verantwoordelijkheid. Naast het herstelgericht werken naar het slachtoffer toe heeft deze werkwijze een ruimere maatschappelijke doelstelling, nl. de kans op recidive verlagen.

De mate waarin we deze doelstellingen, op lange termijn, zullen realiseren zal natuurlijk afhankelijk zijn van de individuele mogelijkheden van onze cliënt, denken we bijvoorbeeld maar aan het werken met cliënten met een mentale handicap.

Met dit artikel hebben we geenszins de ambitie gehad alle facetten, verbonden aan deze werkwijze, te belichten. Het gaat hier immers om een complex thema waarbij we het essentieel vinden om voldoende overleg te plegen, zowel in individuele dossiers als op structureel niveau, met collega's, een directeur en ook onze opdrachtgevers. Het koppelen van de dagdagelijkse praktijk, aan de bestaande visie binnen de Dienst Justitiehuisen en het op een permanente en kritische manier benaderen van dit onderwerp is daarbij elementair.

Brussel, 30 april 2002

An Schoofs en Ilse Schellaert (Justitieassistenten)

Contextuele hulpverlening binnen penitentiair kader gezien vanuit de praktijk van een PSD-medewerker – een vertelling

Toen Frederik Bullens me belde met de vraag of ik iets kon neerpennen omtrent de toepasbaarheid van de contextuele hulpverlening binnen de praktijk van de Psychosociale Dienst werd ik -weze het kort- heen en weer geslingerd tussen aarzeling en uitdaging. Aarzeling omdat ik geen specifieke opleiding inzake contextuele hulpverlening heb gehad en omdat ik 'tijdsgebrek' -net als iedereen binnen de sector- als legitiem argument kan invoeren om geen extra taak op te nemen. Ik zag niet de mogelijkheid om een degelijk theoretisch onderbouwd artikel te schrijven. Uitdaging omdat ik inderdaad jaren praktijkervaring als maatschappelijk assistente binnen de PSD heb en omdat de principes van de contextuele hulpverlening met zijn fameuze meerzijdige partijdigheid me meer en meer aanspreken. Het feit dat ik ooit in de jaren negentig een tweedaagse opleiding inclusief demonstratie onder het alziend oog van professor Nagy -'the man himself'- mocht bijwonen, speelde ook een rol hierin. Doorheen de praktijk van het werken binnen de gevangenis besef ik meer en meer de nood van elkeen om (h) erkend te worden in zijn bestaan en aangesproken te worden op zijn waarde. Er zou dus wel een 'verhaaltje-uit-de-praktijk-gegrepen' rond dit thema kunnen neergeschreven worden....

De uitdaging won en meteen rezen de fundamentele vragen: wát moet er zeker in zo'n artikel opgenomen worden en wanneer moet ik daar tijd voor vinden? Op deze laatste vraag werd het antwoord me in de schoot geworpen want wil de ironie van het lot dat immers nu net een algemene staking aan de gang is in de Belgische

strafinrichtingen (en neen, daar heb ik niks mee te maken). Restte dus nog de vraag: wat moet ik in hemelsnaam neerschrijven...?

Op die momenten prijs ik me gelukkig dat ik als PSD-er in een multidisciplinair samengesteld team met o.a. psychiater, psychologen en maatschappelijk assistenten werk want daardoor had ik enkele collega's bij de hand aan wie ik de hamvraag over de toepasbaarheid van de contextuele hulpverlening binnen het werk van de PSD kon voorleggen.

Een eerste reactie was kort en goed: "Neen" en na het zien van mijn -om verklaring smekende- blik werd de "Neen" gevolgd door "... want we zijn geen hulpverleners maar adviesverleners en binnen onze opdracht werken we individueel met de gedetineerde". De gedachte dat dit wel eens een heel kort artikel kon worden, flitste door mijn hoofd.

Florence repliceerde "Wim, we kunnen dan wel niet de volledige begeleiding volgens het boekje van de contextuele doen maar we kunnen toch, door zelf met die bepaalde bril naar de gedetineerde te kijken, bij hem een contextueel bewustzijn aanwakkeren...." Ik gaf toe...schoner kon ik het zelf niet zeggen.

Voor Wim kon reageren deed Frank een voorstel: "Zou het niet zinvol kunnen zijn dat we eerst aan de lezer zeggen welke opdracht onze dienst heeft en wat onze taak hierin is voor we over die toepasbaarheid beginnen?"

Florence sprong bij: "En ik denk dat ik in mijn bureel het programmaboekje 2002 heb liggen van 'leren over leven', *leerschool voor contextuele hulpverlening*. Daarin staat een goede omschrijving van contextuele hulpverlening en de werkprincipes. Er zullen nog wel andere omschrijvingen zijn maar dan hebben we alvast een vertrekbasis. Als ik het vind kunnen we op basis van onze 'Taken & Opdrachten' en die omschrijving uit dat programma de twee aan elkaar linken. Beginnen jullie alvast aan het eerste deel. 'k Ben zo terug !'"

Terwijl Florence naar haar bureel ging, had Hannelore de slides uit haar basisopleiding erbij gehaald en citeerde daaruit volgende omschrijving dewelke Isabelle Storme, de psycholoog-directeur, had meegegeven: *De opdracht van de Psychosociale*

Dienst kadert in het raam van de globale doelstelling van het Directoraat-Generaal Strafinrichtingen, m.n. het uitvoeren van straffen, maatregelen en gerechtelijke beslissingen betreffende de hun toevertrouwde personen waarbij de maximale ontplooiing van de gedetineerden gewaarborgd wordt met het oog op hun reïntegratie. Dit gebeurt in omstandigheden die zoveel mogelijk de veiligheid van de maatschappij, het personeel en de gedetineerden verzekeren. De PSD zal instaan voor : het verlenen van een adviserende medewerking vanuit wetenschappelijke hoek, aan de psychosociale reïntegratie van gedetineerden om zoveel mogelijk recidive te beperken en medewerking te verlenen aan een veilige en humane uitvoerlegging van de straf.

Deze opdracht wordt vertaald in een aantal duidelijk omschreven taken dewelke door het multidisciplinair samengesteld PSD-team worden opgenomen:

- *het onthaal*: naast opvang- en brugfunctie heeft dit gesprek ook een informatieve functie, zowel naar het leven binnen de gevangenis als naar de bestaande interne en externe hulp- en dienstverleningsorganisaties. Dit is het moment van rolverklaring en de eerste stap in de delicate professionele relatie gedetineerde-begeleider.

- *de penitentiaire begeleiding*: heeft betrekking op de scharniermomenten van de detentie en staat in functie van de adviesverlening en latere reïntegratie.

- *de adviesfunctie*: deze kerntaak beperkt zich niet tot een sec onderzoek en een verslag maar kadert in de totaliteit van de opvolging van de gedetineerde doorheen zijn detentie en dit in functie van zijn terugkeer in de samenleving. Dit advies is bedoeld voor de verschillende bevoegde instanties die een beslissing moeten nemen met betrekking tot een specifieke vraag (directeur, Dienst Individuele Gevallen, VI-commissie, Commissie Bescherming Maatschappij, enz)

- *reclassering*: de concrete invulling van het reclasseringsplan - met o.a. opvangmilieu, bestaansmiddelen, begeleiding,...- zoals voorgescreven in de wet op de VI gebeurt in continue samenwerking met de diensten van de gemeenschap. De in het reclasseringsplan opgenomen externe begeleidingen worden vanuit de gevangenis

voorbereid.

- *naar personeel*: o.a. opvang van personeelsleden die slachtoffer zijn van een traumatische ervaring en waar nodig begeleiding naar doorverwijzing.

En tot slot gaan de PSD-leden ook nog meewerken aan *bepaalde projecten* die zich in de strafinrichting ontwikkelen.

“Is het ook niet van belang hieraan toe te voegen dat Dr. Max Vandenbroucke, geneesheer-directeur van onze dienst, in zijn artikel ‘*Penitentiaire hulpverlening: enkele kritische kanttekeningen vanuit de Psychosociale Dienst*’ stelt dat de gevangenis geen therapeutisch centrum, geen psychiatrisch ziekenhuis is maar wel de sociale ruimte voor de straf van de vrijheidsberoving waarin pretherapeutisch kan gewerkt worden binnen de ontmoeting met de gedetineerde?” vroeg Chantal.

“Ik zou juist zeggen dat dit een heel waardevolle vermelding is, beste collega” reageerde Florence terwijl ze haar plaats aan tafel terug innam. “Hoever zitten jullie al? Kijk wat ik hier gevonden heb in dat programmaboekje! Let wel, als dit artikel tesamen met andere artikels in een editie-nummer rond contextuele hulpverlening verschijnt, zal de lezer dit wel al tot vervelens toe voorgeschoteld hebben gekregen. Anderzijds maakt deze formulering het voor ons wel nog eens duidelijk.

“Kom,” zei Chantal, “wat vertellen ze in dat boekje?”

Florence las voor: *De term ‘context’ is gekozen om de dynamische verbondenheid aan te geven van een persoon met zijn of haar betekenisvolle relaties doorheen de generaties, naar het verleden en de toekomst. Contextuele hulpverlening is dus de hulpverlening die rekening houdt met en gebruik maakt van deze dynamische verbondenheid. De uitgangspunten zijn :*

- *de werkelijkheid van mensen is relationeel en intergenerationeel*
- *de relationele werkelijkheid van een persoon omvat 4 dimensies m.n. de dimensie van de*

feiten, de dimensie van de psychologie, de dimensie van de interactie en de dimensie van de relationele ethiek. Het kernwoord binnen deze relationele ethiek is de loyaliteit als zijnsgegeven

De grondhouding van de contextuele hulpverlener is de meerzijdige partijdigheid en op methodisch vlak zal hij een aantal specifieke contextuele interventies hanteren:

- *erkenning geven voor het onrecht dat de cliënt werd aangedaan en voor datgene wat hij doet voor anderen*
- *opzoeken en aanwenden van de resterende hulpbronnen*
- *de verwachting van actie*
- *het verbindend vragen*

“Zie je wel,” zei Wim “gelet op onze taken en opdrachten kunnen we geen weg met contextuele hulpverlening binnen het kader van onze tewerkstelling. We werken immers met -van de samenleving en hun gezin- geïsoleerde individuen en onze kerntaak is adviesverlening over dit opgesloten individu aan onze opdrachtgevers. We zijn, zo wordt ons langs alle kanten benadrukt, geen hulpverleners – an – sich . We werken, afhankelijk van onze gedetineerdenpopulatie, al dan niet kortdurend met de mensen én sowieso in een gedwongen kader... En zegt de omschrijving juist niet dat contextuele hulpverlening rekening houdt met én gebruik maakt van de dynamische verbondenheid van een persoon met zijn betekenisvolle relaties doorheen de generaties, naar het verleden en de toekomst? De onderhouden tussen gedetineerden en PSD spelen zich af in de besloten ruimte van het bureau én van de gevangenis. Hoe moet dat dan?”

Florence reageerde. “Ik kom terug op de invloed die mijn kijk op mens en maatschappij heeft op het werken met de gedetineerden. Als ikzelf als PSD-er doordrongen ben van het besef dat de mens wezenlijk verbonden is met zijn betekenisvolle relaties in het verleden en toekomst, dat er een wezenlijke band bestaat, dat het kernwoord binnen deze relationele ethiek de loyaliteit is als zijnsgegeven, dan gaan mijn onderhou-

den met de gedetineerde andere mogelijkheden krijgen. Deze gaat immers het aanbod krijgen om zelf stil te staan bij die relaties.”

“Da’s wel een schone theorie maar geef eens een voorbeeld” zei Frank.

Plots voelde ik dat dit mijn moment zou kunnen zijn om een bijdrage te leveren aan het gesprek. “Ik denk hier aan een onthaalgesprek dat ik onlangs voerde. De man zat binnen wegens niet betalen onderhoudsgeld. Ik voer het onthaalgesprek zoals ik dat, binnen onze opdracht, wel een aantal keren per dag doe en dacht het gesprek ietwat routinematig te kunnen afhandelen want het ging hier om een kleine straf en de man ging bovendien in verzet. Hij gaf aan dat de detentie geen onoplosbare problemen inzake zijn woon- en werksituatie veroorzaakten en ook zijn advocaat was al lang geweest. Over de feiten liet hij vallen dat hijzelf een aantal jaren geleden afstand had gedaan van zijn bezoekrecht. Verder had hij het nog over de juridische gevechten tussen advocaten van zijn ex en hemzelf. De komende verzetzaak zou wellicht één van de laatste zijn. Het gesprek had daar kunnen beëindigd worden. Toch was het feit dat hij -tussen alle informatie door- had laten vallen dat hij zelf afstand had gedaan om zijn zoon te zien, bij mij blijven hangen. Ik kwam daarop terug en maakte de bedenking dat die toenmalige beslissing als vader niet eenvoudig moet zijn geweest. De man reageerde emotioneel en zei nog steeds spijt te hebben gehad van deze beslissing.”

Frank onderbrak me: ”Heeft hij toen terug contact opgenomen? “

“Neen, tenminste niet dat ik weet, ik heb hem trouwens maar éénmaal gezien bij het onthaal want een week later was hij vrij op verzet”

“So what ?” zei Wim “Je hebt dan toch niets kunnen doen. En misschien heb je door de man aan te spreken op die toenmalige beslissing de zaken alleen maar verergerd. Want nadien gaat hij terug alleen naar zijn cel.”

“Je moet inderdaad bewust omgaan met dat be-

spreekbaar stellen van die diepere gevoelens want op 't einde van de dag zitten ze alleen met de emotionele onrust. Maar je kan het ook anders bekijken.” repliceerde Florence. “Door oog te hebben voor het feit dat het niet eenvoudig moet zijn geweest, werd de man erkend in zijn wezenlijk vader-zijn en hierop aangesproken. Dit kan voor hem het begin betekenen van een ander aanvoelen en invullen van dit vader-zijn. Herinner je nog wat ik in het begin zei over dat aanwakkeren van het contextueel bewustzijn? Ik denk dat dit zo'n voorbeeld is. We kunnen alleen maar hopen dat die man hier buiten iets mee verder doet. Maar de eerste stap is hierbinnen gezet.”

Chantal had de ganze tijd geluisterd. Nu pikte ze op het gesprek in: “We hebben het de laatste tijd regelmatig over herstelgerichte detentie maar eigenlijk is hier tijdens het onthaalgesprek zo'n stapje in de richting van herstel gezet. In de werkgroep ‘Herstelgerichte Detentie’ hebben we het er met onze herstelconsulent ook regelmatig over hoe wij - vanuit onze taak als PSD-er én personeelslid van de gevangenis- mee kunnen werken aan zo'n herstelgerichte detentie. Het (h) erkennen van het gekwetst zijn van de gedetineerde en het met hem zoeken naar aanwezige belangrijke anderen alsook het werken aan de relaties, komt in deze besprekingen regelmatig terug.”

“Ik vind dit allemaal wel boeiend hoor” zei Hannelore “en ik wil hier gerust nog verder over nadenken maar ik moet dringend nog twee V.I. verslagen afwerken tegen morgen, dus collega's, ik ben ermee weg!”

‘Het ijzer smeden terwijl het heet is’ indachtig, vroeg ik vlug of we ‘s anderendaags deze babbel konden verder zetten en kreeg een volmondig “Ja, natuurlijk!” als antwoord. Zoals reeds gezegd: ik heb een fantastisch team.

PSD-leden zijn gehard in het werken met deadlines en Hannelore had de VI-verslagen tijdig klaar zodat ons gesprek kon verdergezet worden. Ze nam onmiddellijk het woord: “Gisteren ha-

den we het over de beperktheid dat we enkel op individuele basis met gedetineerden werken binnen deze gevangensmuren. Maar toen ik in de namiddag aan het adviesverslag werkte, kon ik toch een beeld geven over de maatschappelijke relaties van die gedetineerde. Naar aanleiding van de verlofaanvraag die hij eerder had ingediend - hij ging bij zijn broer in verlof - was een justitieassistent terplekke geweest. Zij schetste in haar verslag de familiale relaties binnen het gezin en dit gaf mij toch ook een breder beeld en verklaarde tegelijkertijd het één en ander van wat de man mij in vroegere gesprekken had gezegd. Het is natuurlijk nog niet hetzelfde als zou ikzelf in dat gezin gaan maar bij onduidelijkheden kan ik telefonisch contact opnemen met mijn collega van de justitiehuisen. En onlangs belde de vader nog op om te vragen wanneer de voorwaardelijke invrijheidsstelling zou besproken worden. Naar aanleiding hiervan ben ik nog eens teruggekomen op de relatie met zijn zoon. Zijn verhaal deed me luisteren! “

“Al die informatiebronnen geven wel materie voor een goed verslag maar dat maakt toch niet dat je volgens de principes van contextuele hulpverlening werkt?! “reageerde Wim.

“Maar, ” kwam Frank tussen “dan bots je op de vraag wat een adviesverslag eigenlijk is... Volgens mij is dat een soort evaluatie, een bilan van het werk en de weg die met de gedetineerde is afgelegd tijdens diens hechtenis, voorzien van de nodige reflectie vanuit de penitentiaire begeleiders. Als men het adviesverslag ziet als een pure verzameling van feitelijke gegevens ter invulling van de -in de instructies vermelde- rubrieken, zal dit een heel ander instrument worden in het werken met gedetineerden dan indien men het verslag ziet als een -weliswaar tijdelijke- resultante.”

“Bedoel je dan dat je binnen het werken met de gedetineerde doorheen zijn detentie wel de principes van de contextuele kunt hanteren, dat dit een weerslag heeft op het verloop van dit werken mét hem en uiteindelijk ook zijn weerslag vindt in het adviesverslag?” vroeg Chantal.

“Dat is het precies maar let wel, de feitelijke gegevens zullen altijd dezelfde blijven. Het zal vooral impact hebben op de beleving van ‘de ontmoeting’ met de gedetineerde en dit zowel naar de gedetineerde toe als naar de PSD-er. Het zou kunnen dat er iets fundamenteels wordt aangepakt dat daardoor ook de feitelijke wijziging, maar ik hou het voorlopig bij de invloed op de beleving van de ontmoeting.”

“Nu moet er me toch iets van het hart” zei Wim “want jullie krijgen misschien de indruk dat ik niets van dat contextuele gedoe moet hebben en dat is niet zo. Onlangs moest ik een aanvraag tot penitentiair verlof behandelen. Ik had met de man een aantal gesprekken hieromtrent gehad, ook omtrent de voorwaarden die zouden moeten gesteld worden om het verlof optimaal te benutten én optimaal te laten verlopen. Hierbij had ik tevens enkele malen telefonisch contact gehad met diens vrouw en ook met haar deze verlofaanvraag besproken zowel naar invulling als naar voorwaarden toe. Het verlof ging door en ik kan jullie zeggen dat juist door de betrokkenheid van de vrouw bij de voorbereiding van dit verlof, de man de door zijn vrouw aangebrachte voorwaarden perfect aanvoelde en naleefde. “

Een instemmend ‘Mhm’ steeg op uit het team.

“Eigenlijk” ging Frank verder “werken we vanuit onze opdrachten aan taken rond bepaalde momenten binnen de detentie. Dit zijn o.a. het onthaal, de voorbereiding van verlof, van halve vrijheid, van voorlopige en voorwaardelijke invrijheidstelling en de advisering hieromtrent. Hiervoor baseren we ons op gesprekken, de testresultaten, het rapport van maatschappelijk enquête van de justitieassistent, contacten met collega’s inzake begeleiding en tewerkstelling, enz.

Enerzijds staat de gedetineerde als individu hier centraal; hoe hij evolueert binnen zijn detentie, hoe hij zich opstelt tegenover de feiten en het slachtoffer, hoe hij zijn reclassering ziet. Daarnaast krijgen we de enquête van de justitieassistent, die eigenlijk een momentopname van het opvangmilieu geeft en krijgen we recentelijk ook mogelijks de stem van het slachtoffer te horen.

Maar het relationele gebeuren tussen die verschillende actoren beheren we niet. En is het niet juist in dit dynamische proces dat de contextuele hulpverlening volop kan gehanteerd worden?”

“Dat is eigenlijk wat ik de ganse tijd wou zeggen” onderbrak Wim. “Door de eigenheid van het systeem waarbinnen we werken kunnen we niet zuiver werken vanuit de contextuele hulpverlening. Maar we kunnen binnen onze specifieke taken wel de principes ervan hanteren in ons werk met de gedetineerde. Enkele voorbeelden hiervan werden al gegeven. Daarnaast kunnen we, door de principes van meerzijdige partijdigheid voor ogen te houden, vooreerst binnen ons eigen denken het slachtoffer een plaats geven binnen ons werken met gedetineerden. Want als wij zelf alleen maar vanuit de gedetineerde denken, hoe kunnen we bij die gedetineerde dan dat slachtoffer zichtbaar maken? “

“En door erkenning te geven aan het onrecht dat de gedetineerde werd aangedaan en hem aan te spreken op wat hij doet voor anderen, kan misschien een pril begin gemaakt worden met de (h)erkenning van zijn slachtoffer” voegde Florence hieraan toe.

“Wat denk jij hier eigenlijk van?” Frank richtte zich tot mij.

Met een “Tsja mensen, wat moet ik hier nog aan toevoegen...” verwoordde ik mijn gedachten. “Misschien... toch nog dit. Tijdens de jaren dat ik als maatschappelijk assistente in de ‘penitentiaire praktijk’ werk en dan nog wel als ambtenaar van justitie, mocht ik ervaren dat er binnen dit wereldje heel wat veranderde.”

Ik zag hen denken: “Ze is weer vertrokken, van die veranderingen merken we niet teveel” maar me beroepend op het recht aanhoord te worden vanuit mijn realiteit, deed ik dapper verder.

“De staatshervorming die -zichtbaar voor ons- de komst van het justitiële welzijnswerk met zich meebracht; de reorganisatie van ons ministerie met de verhuis van onze toenmalige collega’s van de buitendiensten naar een ander directoraat-generaal; de reorganisatie van de overheids-

diensten met -wie weet- een terugkeer van de collega's van de justitiehuisen naar eenzelfde F.O.D., nieuwe samenwerkingsakkoorden; nieuwe wetten op voorhechtenis en voorwaardelijke invrijheidstelling, nieuwe ministers, nieuwe strafuitvoeringsmodaliteiten, nieuwe alternatieve straffen; opleidingen voor personeel, vier naamswijzigingen voor de dienst waarvoor ik werk (Centrale Sociale Dienst, Sociale Dienst en Probation, Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing en momenteel PSD), de opkomst van multidisciplinaire teams, het wetsontwerp Dupont, de aandacht voor herstelgerichte detentie, het Strategisch Plan... Al deze vernieuwingen, lukraak door elkaar opgesomd, hadden een impact op mijn taken en opdrachten.

Wat ik echter vanuit de praktijk ervaar is dat de manier waarop ik als maatschappelijk assistente én mens deze taken uitvoerde steeds dezelfde gebleven is, weze het dat doorheen de jaren deze manier 'gerijpt' is.

Nog steeds vertrek ik vanuit een begripvolle houding -empathie als begrip lijkt ook al niet meer 'in' te zijn- naar de gedetineerde als cliënt, benader hem met respect en eerlijkheid omtrent mijn opdrachten. Nog steeds vertrek ik vanuit een begripvolle houding naar mijn opdrachtgevers als cliënt, benader hen met respect en eerlijkheid omtrent de mij opgedragen taak. Meer en meer probeer ikzelf het slachtoffer een plaats te geven. Meer en meer probeer ik vanuit een houding van betrokkenheid het grotere geheel te zien met evenwaardige aandacht voor alle actoren.

Ik ervaar dat hoe méér ik de andere probeer te erkennen en op een doorleefde wijze te begrijpen, die andere in zijn waardigheid te laten en hem erop aan te spreken, hoe méér voldoening ik heb bij mijn kleine rol in deze ingewikkelde materie. En daar, m'n beste collega's komt het op het einde van mijn werkdag óók op aan!"

Erna Hermans
Maatsch.ass. PSD Gevangenis Dendermonde

Verslag "Samenspraak"

15 maart 2002.

Zoals aangekondigd in de nieuwsbrief was het de bedoeling van deze "samenspraak" een discussie te stimuleren aangaande de invulling bij het strafrechtelijk optreden van het fameuze "tegensprekelijkheidsbeginsel", met de onderliggende vraag of hierin voor de herstelrechtelijke benadering misschien een aanknopingspunt of een perspectief gelegen was.

Het aantal aanwezigen lag beduidend lager dan bij vorige gelegenheden. We telden een zestiental deelnemers. Misschien lag dit thema iets te ver van de onmiddellijke bemiddelingspraktijk verwijderd en was de relevantie ervan niet voor iedereen duidelijk.

Wat er ook van zij, ondanks het goede weer, de onvermijdelijke gelijktijdige andere initiatieven én de klassieke overvolle agenda's troffen we een kleine maar erg gemotiveerde groep deelnemers.

Frederik Bullens leidde de namiddag in. Hij maakte van de gelegenheid gebruik nog even stil te staan bij de "forumfunctie", een bijkomende opdracht vanwege het Ministerie van Justitie, die Suggnomè in de toekomst moet aanzetten om, méér nog dan in het verleden, werk te maken van initiatieven inzake vorming en informatie voor interne en externe geïnteresseerden.

Vervolgens situeerde Frederik het onderwerp van deze namiddag en stelde de beide sprekers voor: de heer Eric Claes, doctor-assistent bij de faculteit Rechtsgeleerdheid van de K.U.Leuven, en mevrouw Kristel Beyens, gewoon hoogleraar Criminologie aan de V.U.Brussel. Hij liet hierop aan beiden het woord.

Eric Claes beet de spits af.

Mede vanuit zijn doctoraatsstudie inzake de grondslagen van het legaliteitsprincipe is hij bijzondere gefascineerd geraakt door het spanningsveld bij de strafvinding tussen het algemene en

het context-gebundene.

Hij kwam tot de vaststelling dat beide polen in de strafrechtelijk context van wezenlijk belang zijn en ziet in de herstelrechtelijke benadering een boeiende poging om deze polariteit respectvol te overbruggen.

Hij wijst erop dat er op dit terrein vanwege de wetgever ook reeds een stap werd gezet, met name in de verplichting van de magistraat zijn vonnis te motiveren. De inhoudelijke bekommernis achter deze motiveringsplicht is in de praktijk echter grotendeels uitgehold: men komt vaak niet veel verder dan standaardformuleringen.

Algemeen gesproken blijft het communicatieve aspect in de rechtspraak zeer marginaal.

Eric Claes ziet de mogelijkheid dat het herstelrecht aan de rechtspraak een aantal belangrijke bijdragen zou kunnen leveren en de rechter bij de straftoemeting bijkomende elementen kan aanreiken.

Zo wees hij op de communicatieve missie van de straftoemeting, aansluitend op deze van het herstelrecht: de dader via de straf terug betrekken bij de gemeenschap. Tegelijk dient ook de straf zelf a.h.w. gecontroleerd op haar deugdelijkheid.

Verder refereerde hij naar de mogelijke herstellende functie van het strafproces, dat zou kunnen (moeten) bijdragen tot herwinnen van autonomie bij slachtoffer én bij dader: ook de straf zou in die zin een herstellende functie moeten hebben.

Tenslotte beschreef hij de opportuniteit om bij de straftoemeting niet enkel ‘verantwoordelijkheid’ maar ook ‘verantwoordelijkheidszin’ meer ter sprake te brengen.

In het aanbod van de herstel-mogelijkheid zou de dader de kans worden geboden tot demonstratie hiervan. De straf zou hiermee een uitgesproken toekomstgericht karakter krijgen: de transformatie van de dader tot een verantwoordelijke burger.

Kristel Beyens startte haar bijdrage met een verwijzing naar de ‘kunst van het rechtspreken’: dààr gaat het om bij de straftoemeting.

1. Het straffen als publieke praktijk:

Vooreerst stond ze stil bij het wezen van de straftoemeting.

Het vonnis maakt een einde aan een langdurig proces van onderzoek en beschuldiging.

Het houdt een element in van schuldigverklaring, hetgeen steeds het resultaat is van een ‘bemiddeling’ tussen diverse belangen (cfr. rechter als ‘meervoudig belangenbehartiger’ (L. Dupont)).

Daarnaast is er de straftoemeting. Hierbij gaat het niet om een ‘meten’, maar veeleer om een ‘sentencia’, een ‘mening’ inzake de meest rechtvaardige straf op dit misdrijf.

Mevr. Beyens ging in deze context even in op de historische evolutie van b.v. het gelijkheidsbeginsel:

- Ten tijde van de Franse Revolutie dacht men aan ‘vaste straffen’, dit als reactie op de willekeur onder het Ancien Regime.
- In de napoleontische periode was de behoefte van de rechter tot individualisering van de strafmaat al zeer groot.
- Stilaan zien we de ‘verzachtende omstandigheden’ opduiken, met een groeiende discretionaire beoordelingsruimte voor de rechter.
- Actueel zien we de enorme ‘boom’ van ‘alternatieve maatregelen’ met als gevolg een groeiend probleem van ongelijkheid.
- Hier en daar begint de pendel alweer om te slaan, zoals in de VSA met de ‘straftoemetingsrichtlijnen’ waaraan magistraten zich te houden hebben.

2. Wanneer men consequent blijft aan deze omschrijving van de opdracht van de rechter, dient de figuur van de magistraat logischerwijs aan hoge criteria te beantwoorden. Idealiter gaat het om een ‘bemiddelaar’, een ‘sacrale figuur’ (Parmentier 1980), ‘luisterbereid, geduldig, met een eenvoudige, duidelijke taal’, waaruit ‘objectiviteit en sereniteit’ blijkt. De terechtzitting dient een ‘humaan luistercollege’ te

zijn .

De terechtzitting zelf zit vol rituelen en symbolen. Deze bakenen a.h.w. een bepaalde gemeenschap af: vervreemdend voor out-siders, verenigend voor insiders.

Ze symboliseren vooronderstelde gezamenlijk gedragen waarden en normen in een zekere plechtstaagheid, hierdoor soms wat grotesk misschien.

3. In de praktijk van dit alles duiken van het rechtspreken een reeks problematiseerbare karakteristieken op, zeker m.b.t. het communicatieve aspect.

De juridische ruimte is dus een door en door geritualiseerde ruimte waarbinnen op allerlei manieren de afkeuring van de daad en de antagonistische relatie met de dader tot uitdrukking wordt gebracht. Het is een “degraderende ceremonie” die de verdachte tot ‘vijand van het volk’ verklaart (Garfunkel).

De verdachte wordt voortdurend bij naam genoemd (de rechter en de andere ‘gesprekspartners’ niet). De verdachte wordt gedesorienteerd, bevindt zich in een infantiliserende toestand en komt hierdoor vaak “dom” en “onhandig” over.

Hierbij dient verwezen naar het onderzoek van Peter Bal inzake “dwangcommunicatie in rechtzaken”:

- punitieve doelen prevaleren op conflictoplossing
- snelle afhandeling volgens formele regels.
- machtverschil tussen partijen prevaleert op reëel recht op tegensprekelijkheid.
- a-symetrische gespreksstructuur: rechter bepaalt wie spreekt.
- materiële entourage staat haaks op communicatie.
- ritualisering onpersoonlijkt de gesprekspartners.

4. Wordt er eigenlijk wel écht gesproken?

De zitting vormt het eindpunt van een hoofdzakelijk administratief proces (Cfr. Hoefnagels).

Wanneer de dader verschijnt, is hij gericht op de toekomst. Voor de rechter daarentegen staat de straftoemeting vooraf al grotendeels vast. Het geeft het gevoel dat wat gebeurt niet echt “eerlijk” is. De rechter speelt een “thuismatch”.

De advocaat is hierbij niet ondubbelzinnig. Hoewel ingehuurd door zijn cliënt neemt hij eigenlijk

deel aan de regie en het goede verloop van de zitting. Hij ‘bemiddelt’ tussen de “sociale” en de “juridische” wereld.

Het wordt wat bevreemdend dat inmiddels zaken als “het hebben van berouw” vanwege de dader voor het vonnis toch belangrijk wordt geacht. Grote vraag is: hoe kan men in dergelijke context nog iets van “authenticiteit” op het spoor komen?

5. Mevr. Beyens eindigde haar betoog met het naar voren schuiven van een tweetal discussiepunten:

a. Uit het voorgaande blijken grote kritische bedenkingen bij het rituele aspect van de terechtzitting. Anderzijds hebben ritueel en symboliek een groot belang i.f.v. ernst, standaardisering, herkenbaarheid....

Is er herstelrechtelijke (zittings)methodiek denkbaar zonder enige symboliek?

b. Het slachtoffer is in voorgaand verhaal nauwelijks aan bod gekomen. Initiatieven om hieraan iets te verbeteren zijn in de maak (cfr. de tendens in meerdere landen om bij het rechtspreken een “victim-impact-statement” in rekening te brengen). De vraag is echter of de gebrekkige communicatieve context niet leidt tot secundaire victimisering of tot instrumentalisering van het slachtoffer i.f.v. de legitimering van een mogelijks nog méér op straf gerichte justitie?

Vraag is dus: hoe kunnen we méér plaats geven aan het slachtoffer zonder in deze valkuilen te trappen?

Na een verdiende pauze werden beide uiteenzettingen gevolgd door **een interessante discussie**, waarbij de theorie en de onderzoeksbevindingen vanuit de bemiddelingservaring werden bevestigd (en omgekeerd). We houden het in dit verslag bij de aanduiding van enkele besproken thema’s.

Bemiddelaars wezen op het belang van symboliek en ritueel, ook in de bemiddeling. Deze behoort de communicatie niet in de weg te staan, integendeel. (Cfr. Hergo: de jongere in een ge-

standaardiseerd verloop “gegarandeerd” aan het woord brengen). Voorwaarde hierbij is dan wel de herkenbaarheid van het gehanteerde ritueel voor beide partijen, geen eenvoudig criterium.

Kan de herstelbemiddeling dienen om een herijking van het klassieke systeem op gang te trekken ?

De kwestie is of de vraag op die manier dient gesteld te worden. Men zou zich evengoed kunnen afvragen welke functie de terechtzitting kan hebben voor het bemiddelings- en herstelproces. Hierbij wordt gedacht aan een positief bevragen van het doorlopen herstelproces en het publiek honoreren van het bereikte resultaat: de bemiddeling zou minstens ter sprake moeten komen.

Sommige aanwezigen klagen aan dat er tijdens de zitting onduidelijke taal gebruik wordt. Vaak wordt niet eens verduidelijkt wie wie is. Deze onduidelijkheid geldt zowel dader als slachtoffer. Stem geven aan het slachtoffer vooronderstelt minstens het respectvol plaatsgeven aan het slachtoffer in de procedure en tijdens de zitting.

Anderzijds is een zitting geen Hergo en zal dat ook nooit worden.

Een aantal formele, abstract-functionele spelregels zijn dan misschien niet onmiddellijk toegankelijk voor partijen, maar hebben wel hun redenen van bestaan. Het lijkt niet realistisch te verwachten dat de strafzitting dé plaats kan zijn voor reële intermenselijke dialoog. Zij kan aan dergelijke dialoog echter wel een formele plaats geven.

De vergelijking wordt gemaakt met een begrafenis-ritueel dat op zich geen verwerking inhoudt van het leed, doch de realiteit van het leed bevestigt en het perspectief van verwerking wel ritueel oproept.

Dit stelt de vraag naar de institutionele positie van de herstelbemiddelaar: wie is hij? Wie mandateert hem? Hoe verhoudt hij zich tot de

rechter?

Men lijkt het erover eens dat de bemiddelde dialoog tussen dader en slachtoffer geen equivalent is van een terechtzitting. De bemiddeling anticipeert op de straftoemeting. De bemiddelaar legt met de juridische categorieën een weg af in de sociale werkelijkheid. De focus ligt hierbij op motivering en (wederzijdse) betekenisverlening. Het bemiddelingsresultaat confronteert de magistraat, maar haalt hem tegelijk uit een moeilijk houdbaar isolement.

Men zou kunnen stellen dat de bemiddeling voorbereidend kan zijn op de straftoemeting.

Vanuit meerdere hoeken wordt gewezen op de wenselijkheid om procedureel te voorzien in een formeel onderscheid tussen de schuldigverklaring en de straftoemeting, met de mogelijkheid tussen beide momenten alsnog uit te nodigen tot dialoog en bemiddeling.

Bij wijze van laatste woord wordt gesteld dat beide velden, bemiddeling en rechtspraak, elkaar veel te leren hebben, hetgeen maar mogelijk is binnen het grootst mogelijke respect voor de onderlinge verschillen en de waarde en het belang van wat hieraan ten grondslag ligt.

Bij de afsluiting van deze samenspraak lieten de beide inleiders horen dat het alvast voor hen een erg waardevolle en onverwacht diepgaande uitwisseling was geweest. Dit aanvoelen werd door meerdere aanwezigen bevestigd en gold zeker en vast ook mezelf.

Leo Van Garsse
Implementator

Goed om W eten

Website Suggnomè

Het is zover. De website van Suggnomè deint op de golven van het internet. Wanneer u: www.suggnome.be intikt, kunt u meesurfen.

U moet het uiteraard met uw eigen ogen zien om het te geloven, maar op de website vindt u meer informatie omtrent de vzw Suggnomè (historiek, activiteiten en filosofie), de recente nieuwsbrieven en een inventaris van de documentatie waarover Suggnomè op dit ogenblik beschikt. Bovendien staat een forum ter beschikking waarop vragen en bemerkingen kunnen geplaatst worden en waarop eenieder kan reageren. U kunt de arrondissementale bemiddelingsdiensten of het secretariaat van Suggnomè ook rechtstreeks contacteren: adres, telefoonnummers en mailadressen staan op de website. Tenslotte zijn er eveneens belangrijke links aan te treffen, die u verder op weg kunnen helpen in uw zoektocht naar rechtvaardigheid en informatie hieromtrent.

Europees Forum: website en conferentie

Ook het Europees Forum heeft een website. Die vindt u terug op het volgende adres: www.euforumrj.org. De website kwam er met de hulp van het Britse Home Office. Via de website wil het Europees Forum haar doelstellingen verder realiseren. Het Forum wil op die wijze informatie ter beschikking stellen aangaande haar werking en de internationale ontwikkelingen inzake het herstelrecht. Tevens wil het Europees Forum via het internet de communicatie opdrijven met alle geïnteresseerden en nodigt het publiek dan ook uit om actief van dit kanaal gebruik te maken. Wanneer u de website bekijkt, zult u vijf grote luiken aantreffen: About the forum

(informatie aangaande de werking van het Europees Forum), News and events, Reading room (via een database kunt u documenten opzoeken), Discussion Forum en Links.

Van 10 tot 12 oktober 2002 organiseert het Europees Forum haar jaarlijkse Algemene Vergadering en de tweede conferentie 'Restorative Justice and its Relation to the Criminal Justice System', in Boekarest (Roemenië). De conferentie zal hoofdzakelijk de relatie en de samenwerking tussen herstelgerichte initiatieven en het strafrechtssysteem behandelen. De focus wordt gelegd op de perceptie van de strafrechtsinstanties ten aanzien van de herstelgerichte programma's en op de wijze waarop deze een impact kunnen hebben op de juridische afhandeling van rechtszaken. Deze doelstellingen worden op verschillende manieren nagestreefd: door middel van *plenary speeches*, *café conferences*, *interactive workshops* en afsluitend, *a fishpool-discussion*. Wie over dit laatste, of over andere zaken meer wenst te vernemen, kan altijd contact opnemen met Jolien Willemsens (secretariaat Europees Forum, KULeuven, 016/32.54.29, jolien@forumrj.org).

Jaarverslag Suggnomè

Niet alleen de website is er, ook het jaarverslag 2001. Binnen Suggnomè zat men niet stil in het werkjaar 2001. Dit blijkt onder meer uit de omvang van het jaarverslag: maar liefst 241 pagina's leesplezier. Uiteraard valt er geen kwaliteit af te leiden uit de kwantiteit, aan u om te oordelen.

Het jaarverslag is in vier delen uitgesplitst. In het eerste deel leest u meer over de activiteiten van het centraal secretariaat van Suggnomè. In het tweede deel werd een meer dan verdienstelijke poging ondernomen om de ervaringen van de diverse bemiddelingspraktijken te synthetiseren en de (voorlopige) resultaten te duiden. Over deze verschillende bemiddelingspraktijken leest u in het derde

deel, waar de bemiddelingsdiensten van de arrondissementen Antwerpen, Brugge, Dendermonde, Kortrijk, Leuven, Oudenaarde en Tongeren hun werking uit de doeken doen. In het vierde deel van het jaarverslag vindt u het activiteitenverslag van het project 'herstelbemiddeling in de fase van de strafuitvoering', dat in 2001 van start ging in de penitentiaire inrichtingen van Hoogstraten en Leuven Centraal.

De weeën van het nieuwe jeugdrecht: studietweedaagse

Op 3 mei 2002 ging het eerste deel van de studietweedaagse door. De eerste studiedag concentreerde zich op het federale voorontwerp houdende antwoorden op delinquent gedrag door minderjarigen. De tweede studiedag op 7 juni zal zich concentreren op de Vlaamse invalshoek. Hoe functioneert Everberg en hoe wordt er samengewerkt met de gemeenschappen? Wat gebeurt er nu reeds rond de aanpak van jeugddelinquentie? Welke zijn de alternatieven? Hoe staat de politieke wereld t.o.v. dit alles en wat zal zij ondernemen op dit vlak?

De initiatiefnemers (de vzw jongerenbegeleiding, de werkgroep jeugdsanctierecht en de vzw ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg) willen met deze studietweedaagse zowel informatie verstrekken als een publieke discussie op gang brengen rond deze belangrijke thema's. Mogen wij u dan ook uitnodigen uw reactie op de aanpak van jeugddelinquentie op de dag zelf te brengen of deze te laten kennen via de website www.hetjeugdrecht.be, die voor deze gelegenheid opgesteld is.

Onderzoeksrapport: Herstelgerichte afhandelingen van delicten gepleegd door minderjarigen: leerprojecten, gemeenschapsdiensten en herstelbe-

middeling, eerste onderzoeksjaar december 2000 – januari 2002.

Dit interuniversitair onderzoek (Vrije Universiteit Brussel, Katholieke Universiteit Leuven en de Universiteit Gent) naar herstelgerichte afhandelingen van delicten gepleegd door minderjarigen werd in opdracht van de Afdeling Bijzondere Jeugdbijstand van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap uitgevoerd. Promotoren waren: prof. Eliaerts en prof. Christiaens (VUB), prof. Walgrave en prof. Van Welzenis (KUL) en prof. Verhellen (UG). Onderzoekers waren: C. Van Dijck (VUB), S. Van Grunderbeeck (KUL) en F. Spiesschaert (UG) en T. Vanthuyne (UG).

Het onderzoek heeft tot doel de projecten (leerprojecten, gemeenschapsdienst en herstelbemiddeling) in kaart te brengen. Omdat de praktijk van herstelgerichte afhandelingen in Vlaanderen een nog relatief onontgonnen terrein betreft, wou men in eerste instantie een explorerend en descriptief onderzoek voeren. Het verkennen van de praktijk gebeurde met het oog op het detecteren van knelpunten en het formuleren van aandachtspunten voor het beleid op institutioneel-administratief, juridisch, sociaal-wetenschappelijk en theoretisch vlak. De concrete onderzoeksvragen kunnen dan ook op deze vier niveaus worden gesitueerd. De resultaten van dit eerste onderzoeksjaar, waarbij dus voornamelijk de diensten zelf aan het woord werden gelaten, zullen als basis dienen voor het tweede onderzoeksjaar waarin een meer evaluatieve aanpak mogelijk wordt. Een tweede doelstelling van het onderzoek is van meer fundamentele aard, namelijk het ontwikkelen van een herstelrecht. Hierbij wordt een analyse doorgevoerd van het concept herstel zoals het door de promotoren en onderzoekers wordt opgevat.

Voor meer informatie: Sigrid. VanGrunderbeeck@law.kuleuven.ac.be (016/32.52.77)

Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten. Commentaar bij vijf jaar werking van BAS!
Christian ELIAERTS (ed), VUB-PRESS.

Sinds het midden van de jaren tachtig experimenteert men met 'alternatieve sancties', waarbij de verantwoordelijkheid en de betrokkenheid van de jongere centraal staan. Gemeenschapsdiensten, leerprojecten en sociale vaardigheidstrainingen worden beschouwd als 'constructieve sancties' omdat zij, naast het sanctionerend karakter, ook een positieve pedagogische invloed kunnen uitoefenen op de jeugdige delinquent. De laatste jaren wordt constructief sanctioneren ook ingevuld als een actieve bijdrage van de dader tot het herstel van de schade ten aanzien van de maatschappij, al dan niet gekoppeld aan een herstelinspanning ten bate van het slachtoffer. In 1995 werd te Brussel de dienst BAS! opgericht (Begeleidingsdienst Alternatieve Sancties voor minderjarigen). Na vijf jaar werking wordt in dit boek verslag uitgebracht over de praktijk van de experimenten, maar ook over de inhoudelijke discussies die rond meerdere knelpunten gevoerd werden. De vakgroep criminologie van de VUB was van meet af aan betrokken bij dit initiatief en heeft ook onderzoek verricht naar de toepassing van de alternatieve sancties. De experimenten worden daarbij in het breder kader van de rechtspositie van kinderen en het debat over de hervorming van de wet op de jeugdbescherming geplaatst.

Bijdragen zijn van de hand van: Christian Eliaerts (inleiding), Jenneke Christiaens (bedenkingen vanuit historisch perspectief op de alternatieve afhandeling van minderjarige daders), Hans Depoortere (BAS! en de praktijk van de alternatieve sancties),

Ferdy Henckens (BAS! en de praktijk van de herstelbemiddeling), Rachel Vanderhaegen en Christian Eliaerts (drie jaar onderzoek naar de toepassing van alternatieve sancties), Els Dumortier (BAS! en de procesrechten van kinderen), Christian Eliaerts (constructief sanctioneren en de hervorming van de wet op de jeugdbescherming).

Thema nummer Metanoia

Metanoia (het driemaandelijks contactblad katholieke aalmoezeniersdienst bij het gevangeniswezen) behandelde in het 3de kwartaal van 2001 het thema 'Gevangenispastoraat en een herstelgerichte penitentiaire praxis, een wederzijds appel.' Meer hierover vindt u op de website: <http://www.k-gevangenis-aalmoezeniers.be>

De volgende artikels vindt u in het themanummer terug: Conflicten-Herinneren, vergeten, vergeven (J.-P.Wils); "Restorative Justice": een licht in de schaduwzone (J. Considine), Herstelrecht in de context van de gevangenis (A.Coyle), Herstelgerichte detentie: wat het is en kan zijn. Een stand van zaken in België.(A. Neys) Tevens wordt bekeken hoe het pastoraat mogelijk kan bijdragen aan een herstelgerichte penitentiaire praxis: "De gevangenis brengt ook schade toe aan de slachtoffers" "Reflecties van een gevangenis-aalmoezenier (P. Landenne), "En verlos ons van het kwade" De taak van de gevangenispastor (J. Van Der Ven), "Luisteren naar gekwetste en kwetsbare levensverhalen. "Over de 'herstelgerichtheid' van het gevangenispastoraat" (A. Neys). Tenslotte staan er eveneens getuigenissen, praktijkervaringen en literatuurtips in Metanoia.

Els Goossens
 Herstelbemiddelaar

“SAMENSPRAAK”

14 juni 2002

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Markiesgebouw, zaal 100
Markiesstraat 1
1000 Brussel

Thema: Meerzijdige partijdigheid in de justitiële context

Programma

- 12.30 u Welkom en broodjeslunch.
- 13.15 u Opening van de discussie door Annemie Dillen (KUL) en Erna Hermans (PSD).
- 13.45 u Vraagstelling en debat.
- 16.30 Einde

Inschrijven kan via bijgevoegde inschrijvingsstrook, te bezorgen aan het secretariaat van Suggnomè vóór 10 juni 2002.

Bijkomende inlichtingen kunnen jullie verkrijgen bij Noëlla Verreth op het secretariaat van Suggnomè.

De voorlopige data van de geplande samenspraken in 2002: 27 september en 16 december.

INSCHRIJVINGSTROOK

SAMENSPRAAK 14 juni 2002

Hiermee bevestig ik dat ik,

.....(naam)

aanwezig zal zijn op 14 juni 2002.

Handtekening